

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง "พฤติกรรมและความพึงพอใจการเปิดรับข่าวอาชญากรรมของผู้อ่านหนังสือพิมพ์ไทยรัฐในกรุงเทพมหานคร" ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์
2. แนวคิดเกี่ยวกับข่าวและการนำเสนอข่าวอาชญากรรม
3. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร
4. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์

คำจำกัดความของหนังสือพิมพ์

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก ผู้วิจัยพบว่ามีนักสื่อสารมวลชนที่มีชื่อเสียง นักวิชาการและผู้รู้จำนวนมากที่ได้ให้ความหมายของหนังสือพิมพ์ ดังนี้

ตามศัพท์คำว่า "หนังสือพิมพ์" ตรงกับภาษาอังกฤษว่า "newspaper" "news" หมายถึง "ข่าว" "paper" คือกระดาษ รวมกันก็คือ "กระดาษข่าว" หมายถึงกระดาษสำหรับรายงานข่าว (สุภาพ ศิริมานนท์, 2530, หน้า 11) ซึ่งแต่เดิมคนไทยเรียกหนังสือพิมพ์ว่า "หนังสือพิมพ์ข่าว" เพราะมีวัตถุประสงค์ที่จะเสนอข่าวหรือบอกข่าวเป็นส่วนใหญ่

คำจำกัดความของหนังสือพิมพ์ในพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 หมายถึง "สิ่งพิมพ์ซึ่งมีการจำหน่ายเช่นเดียวกันและออกหรือมีเจตนาจะออกตามลำดับเรื่อยไป มีกำหนดระยะเวลาหรือไม่ก็ตาม มีข้อความต่อเนื่องกันหรือไม่ก็ตาม" จากความหมายนี้ หนังสือพิมพ์จึงรวมถึงสิ่งพิมพ์ที่เป็นหนังสือรายวัน รายสัปดาห์ หรือรายคาบอื่นๆ ตลอดจนนิตยสารและวารสารด้วย (สุกัญญา บรุณเดชาชัย, 2549, หน้า 177)

ไมเคิล ยูจีน (Michael E. Aqnes, 2004, p.12) ให้ความหมายของหนังสือพิมพ์ว่า เป็นสิ่งพิมพ์เผยแพร่ที่พิมพ์และจำหน่ายแจกเป็นประจำตามปกติทุกวัน หรือทุกสัปดาห์ บรรจุข่าวความคิดเห็น การโฆษณา และเรื่องราวที่น่าสนใจ

จูเลียม อัดัมส์ (Juliam Adams, 1996, p.29) กล่าวถึง หนังสือพิมพ์รายวัน (Daily Newspaper) คือ หนังสือพิมพ์ที่ออกจำหน่ายสม่ำเสมอเป็นประจำทุกวัน มักจะพิมพ์ในเมืองหลวง เมืองใหญ่ๆ ลงข่าวทุกชนิด เช่น ข่าวภายในประเทศ ข่าวธุรกิจการค้า ข่าวกีฬา ข่าวสังคม และข่าวบันเทิง เป็นต้น ข่าวที่นำมาลงเป็นข่าวสด ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันนั้นหรืออย่างช้าไม่เกิน 2-3 วัน

จากคำนิยามดังกล่าวข้างต้น สรุปความหมายของ "หนังสือพิมพ์" ได้ว่าเป็นสิ่งพิมพ์ที่ออกตามระยะเวลาที่กำหนดติดต่อกันไปเป็นลำดับ บรรจุไว้ด้วยเนื้อหาที่หลากหลายที่เป็นที่สนใจของสาธารณชน โดยจะออกเป็นรายวัน รายสามวัน รายสัปดาห์ รายบ็อกซ์ หรือรายเดือนก็ได้

จากการศึกษาแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปความหมายของหนังสือพิมพ์ ว่าหมายถึงหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ที่ออกจำหน่ายสม่ำเสมอเป็นประจำทุกวัน มักจะลงข่าวทุกชนิด เช่น ข่าวอาชญากรรม ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวสังคม และบันเทิง เป็นต้น โดยข่าวนำมาลงต้องเป็นข่าวสด ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันนั้น หรืออย่างช้าไม่เกิน 1 วัน

ลักษณะของหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์จะมี 2 ขนาด คือ ขนาด 15 นิ้ว × 22 นิ้ว หรือที่เรียกว่าหนังสือพิมพ์ขนาดใหญ่ (full size) และขนาด 11 นิ้ว × 13 นิ้ว ซึ่งมีขนาดของหน้าหนังสือพิมพ์ประมาณ 1/2 ของหนังสือพิมพ์ขนาดใหญ่ ตามแนวนอน หรือเรียกโดยทั่วไปว่าขนาด tabloid (ดรุณี นีร์ญรักษ์, 2541, หน้า 26)

หนังสือพิมพ์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (มาลี บุญศิริพันธ์, 2537, หน้า 2-4)

1. หนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยม (popular newspaper) หนังสือพิมพ์ประเภทนี้มุ่งให้ความสำคัญต่อข่าวสารประเภทเร้าอารมณ์ ตื่นเต้น และข่าวเบา (soft news) ข่าวดังกล่าว ได้แก่ ข่าวอาชญากรรม ข่าวอุบัติเหตุ ไฟไหม้ ข่าวในแวดวงสังคม เป็นต้น ซึ่งเป็นข่าวที่คนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ เหมาะสมสำหรับผู้อ่านทุกระดับ ผลที่ตามมาจากการอ่าน และตลอดจนการใช้ภาษาของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะมีลักษณะทันทีทันใด การจัดหน้าของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะเน้นในด้านการดึงดูดใจ และเร้าอารมณ์ผู้อ่านให้มากที่สุด จำนวนจำหน่ายหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ค่อนข้างสูง

2. หนังสือพิมพ์ประเภทเฟื่องคุณภาพ หนังสือพิมพ์ประเภทนี้ มุ่งให้ความสำคัญต่อข่าวสารที่เน้นหนักทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และปัญหาในหลายๆ ด้าน ข่าวสารดังกล่าวมีลักษณะเป็นข่าวหนัก (hard news) เหมาะสำหรับผู้อ่านที่สนใจและอยู่ในวงการ ผู้อ่าน

หนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพมีจำนวนค่อนข้างจำกัด และน้อยกว่าหนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยม ดังนั้นจำนวนจำหน่ายจึงต่ำกว่าหนังสือพิมพ์ประเภทแรก (ดรุณี หิรัญรักษ์, 2534, หน้า 45)

การแบ่งประเภทของหนังสือพิมพ์นั้นมักมีแนวทางของลักษณะเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ ทั้งที่เป็นข่าวหนัก (hard news) และข่าวเบา (soft news) บางฉบับก็จะมุ่งเน้นข่าวแบบใดแบบหนึ่ง บางฉบับก็ผสมผสานกันและในปัจจุบันนี้ หนังสือพิมพ์ยังมีลักษณะที่แยกย่อยออกไปอีกมากมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะตอบสนองความต้องการของผู้อ่านเฉพาะกลุ่มมากยิ่งขึ้น เช่น หนังสือวงการธุรกิจ การธนาคาร การตลาด และวงการหุ้น เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะเน้นข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการวงการเงิน และหุ้นเป็นส่วนใหญ่ หนังสือพิมพ์กีฬาจะมีเนื้อหาที่เน้นวงการกีฬา รายงานผลการแข่งขันอย่างรวดเร็วฉับไว และเจาะลึกด้านกีฬาโดยเฉพาะอีกทั้งยังมีหนังสือด้านการศึกษา ด้านการงาน การรับสมัครงาน ด้านการท่องเที่ยว และด้านบันเทิง เป็นต้น (สุกิจ ไวกัฒนกร, 2542, หน้า 6)

เนื้อหาข่าวของหนังสือพิมพ์

เนื้อหาของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม (popular) เช่น หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เดลินิวส์ หรือข่าวสด มีวัตถุประสงค์เน้นข่าวเบา (soft news) เป็นหลัก และส่วนมากจะเสนอข่าวอาชญากรรมเป็นหลักหรือเดิมเรียกว่า “ข่าวโรงพัก” ข่าวอาชญากรรมเป็นข่าวที่มีคุณค่า (news value) สูงมาก ในเรื่องการดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน (human interest) ความมีเงื่อนงำ (suspense) ความขัดแย้ง (conflict) ผลกระทบ (consequence) เพศ (sex and scandal) ความสำคัญของบุคคลและสถานที่ ๆ เกี่ยวข้อง (prominence) และความแปลก (oddity) ในการรายงานข่าวอาชญากรรมมันจะใช้จุดเด่นเหล่านี้ดึงดูดความสนใจของผู้อ่านและชวนติดตาม นอกจากข่าวอาชญากรรมแล้วยังเสนอข่าวต่างๆ ได้แก่ (แอนนา สายลัดดา, 2546, หน้า 1)

1. ข่าวภายในประเทศ ข่าวภายนอกประเทศ ข่าวท้องถิ่น ข่าวสังคม ข่าวเศรษฐกิจ และข่าวกีฬา เป็นต้น
2. ภาพประกอบข่าว ภาพถ่ายจะสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี และรวดเร็ว
3. โฆษณา เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ เพราะเป็นปัจจัยในการดำเนินธุรกิจหนังสือพิมพ์โฆษณา อาจมีภาพประกอบหรืออักษรแปลกๆ
4. บันเทิง จะปรากฏในรูปของสารคดี บทความ เรื่องสั้น การ์ตูน ขำขัน ตอบปัญหา กลอน เพลง เป็นต้น
5. การแสดงความคิดเห็นที่อธิบายความหมายของข่าวที่สำคัญ มีการอธิบายเพิ่มเติม รวมทั้งข้อวิจารณ์ในรูปของบทบรรณาธิการ คอลัมน์วิเคราะห์วิจารณ์ข่าว เป็นต้น

คุณภาพของข่าว

คุณภาพของข่าว มีรายละเอียดดังนี้ (สายทิพย์ ลิ้มปิษฐีธร, 2550 หน้า 20-21)

1. ความถูกต้องครบถ้วน (accuracy) ข้อเท็จจริงหรือเรื่องราวที่ปรากฏในข่าวไม่ว่าจะเป็นยศ ตำแหน่ง อายุ อาชีพ สถานที่ เวลา เป็นต้น เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่ส่งผลร้ายไปสู่ตัวบุคคลที่ตกเป็นข่าว
2. ความสมดุลและเที่ยงธรรม (balance and fairness) ข่าวที่นำมาเสนอให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณีทั้ง 2 ฝ่าย ที่มีความขัดแย้งกันเสนอประเด็นสำคัญเป็นความคิดเห็นต้องอยู่ในลักษณะที่สมดุลกันเป็นสำคัญ
3. ความเที่ยงตรง (objectivity) การรายงานข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีอคติ และไม่สอดแทรกความเห็นของผู้สื่อข่าว
4. ง่าย กะทัดรัด และชัดเจน (simplicity, conciseness and clearness) ข่าวที่เขียนขึ้นต้องใช้ภาษาหรือถ้อยคำสำนวนที่เข้าใจง่าย มีความกะทัดรัด และกระชับชัดเจน
5. ทันต่อเหตุการณ์ (recentness) ข่าวที่นำเสนอต้องมีความทันสมัย และทันต่อเหตุการณ์ แต่อาจนำข้อเท็จจริงที่เหมาะสมและถูกต้องกับเวลาปัจจุบัน และเป็นที่น่าสนใจของประชาชนทั่วไปมาเสนอเป็นข่าวได้

ภาพข่าวหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์รายวันปัจจุบันนำภาพข่าวมาเป็นส่วนช่วยในการสื่อสารที่สามารถสร้างความเข้าใจได้เร็ว เพราะคนเรารู้ภาพก็จะมีใจในทันที ซึ่งต่างกับตัวหนังสือที่ต้องอ่านและตีความ ภาพถ่ายที่ใช้ในหน้าหนังสือพิมพ์ สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทดังนี้

1. ภาพข่าว เป็นภาพที่มีเรื่องราว หรือเหตุการณ์ต่างๆ อยู่ในภาพในลักษณะเดียวกับข่าว แสดงให้เห็นว่า มีอะไรเกิดขึ้น มีเรื่องราวอะไรที่บอกให้คนอ่านทราบจากการได้เห็นภาพ สิ่งที่ยังบอกได้ไม่ครบถ้วน หรือบอกไม่ชัดเจน เนื่องจากไม่ปรากฏอยู่ในภาพ ก็ใช้คำบรรยายช่วยให้สมบูรณ์ ภาพข่าวเป็นภาพที่ใช้เพื่อการสื่อสารโดยตรง และเป็นภาพที่ให้ประโยชน์มากในลักษณะที่สร้างความเข้าใจได้เร็ว เป็นหลักฐาน ดึงดูดความสนใจและก่อให้เกิดความรู้สึกต่างๆ
2. ภาพประกอบข่าว เป็นภาพที่ไม่ใช่ภาพข่าวโดยตรง แต่มีเรื่องซึ่งช่วยให้เข้าใจข่าวดีขึ้น เช่น การบรรยายถึงสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่ง หากมีภาพสถานที่นั้นประกอบด้วยจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจและรู้จักดีขึ้น หรือการพูดถึงตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง การบรรยายด้วยตัวหนังสือไม่อาจทำให้ผู้อ่านรู้จักหน้าตาบุคคลนั้นได้ ต้องอาศัยภาพถ่ายช่วยประกอบ เป็นต้น

ภาพข่าวเป็นภาพถ่ายที่แตกต่างจากภาพทั่วไป โดยที่ภาพข่าวจะมีองค์ประกอบของข่าว และสามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน ช่วงภาพข่าวต้องถ่ายภาพที่มีคุณค่าของความเป็นข่าว ซึ่งได้กล่าวถึงคุณสมบัติของภาพไว้ดังนี้

1. ภาพข่าวต้องมีองค์ประกอบของความน่าสนใจ
2. ภาพข่าวต้องมีคุณภาพและเนื้อหาสมบูรณ์พอที่จะบอกเรื่องราวของเหตุการณ์ให้ผู้อ่านเข้าใจได้
3. ภาพข่าวต้องสื่อความหมายในเรื่องที่จะต้องการสื่ออย่างชัดเจน
4. ภาพข่าวควรตอบคำถามให้แก่ผู้อ่านได้เหมือนกับได้อ่านความนำของข่าวหนึ่งข่าว คือใคร ทำอะไร ที่ไหน และอย่างไร
5. ภาพข่าวควรจะต้องมีคุณภาพดีพอสำหรับระบบการพิมพ์ กล่าวคือ กระบวนการทางเทคนิคในการผลิตสามารถเก็บรายละเอียดของเรื่องได้ทั้งหมด จึงต้องมีความคมชัดและสื่อเรื่องราวได้อย่างครบถ้วน (มาลี บุญศิริพันธ์, 2537, หน้า 45)

ประโยชน์ของภาพในหนังสือพิมพ์ มีดังนี้ (มาลี บุญศิริพันธ์, 2537, หน้า 32)

1. ภาพข่าวช่วยให้ผู้อ่านมีโอกาสเห็นเหตุการณ์จริงๆ เหมือนกับผู้สื่อข่าวได้พบ
2. เป็นหลักฐานยืนยันถึงสิ่งที่ผู้สื่อข่าวเขียนบรรยายในข่าว
3. ช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านมีความรู้สึกใกล้ชิดผูกพันกับบุคคลในข่าวมากขึ้น
4. ช่วยให้ผู้อ่านได้รู้จักบุคคลที่ปรากฏในข่าวบ่อยๆ สามารถบอกได้ว่าใครเป็นใครมีบุคลิกลักษณะอย่างไร
5. กระตุ้นให้ผู้อ่านมีความสนใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน
6. ช่วยให้มีหลากหลายในการจัดหน้าหนังสือพิมพ์ ทำให้หนังสือพิมพ์มีสีสัน น่าสนใจมากขึ้น

7. ช่วยส่งเสริมการอ่านหนังสือพิมพ์ สำหรับผู้ที่ไม่ชอบอ่านข่าวละเอียด บทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์

การศึกษาของ Scharmm Willbur (1974 อ้างใน วุฒิพัชร จารุพุลผล, 2549, หน้า 9) กล่าวว่าหนังสือพิมพ์ คือ สื่อมวลชนประเภทหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นมาจากฝีมือมนุษย์ในสังคมนั้นๆ เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านต่างๆ ของสังคม สื่อมวลชนมีหน้าที่สำคัญหลายประการด้วยกัน ได้แก่

1. ให้ข่าวสารเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม

2. เป็นเวทีแสดงความคิดเห็นของประชาชนต่อประเด็นขัดแย้งในปัญหาต่างๆ ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อประชาชนที่อยู่ในสังคม เป็นแหล่งที่ให้ความรู้แก่ประชาชน เท่ากับเป็นแหล่งเพิ่มพูนปัญญา อันนำมาซึ่งความก้าวหน้าของตนและสังคม ให้ความบันเทิงเพื่อให้ประชาชนได้พักผ่อนทางด้านจิตใจ คลายความตึงเครียด และให้ความสนุกสนาน ให้บริการทางธุรกิจ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการค้าขาย และเศรษฐกิจของสังคม

ดร.ณิ หิรัญรักษ์ (อ้างใน สฐิตพัทธ์ จารุพุลผล, 2549, หน้า 9) กล่าวถึง บทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ พอสรุปได้ดังนี้

หนังสือพิมพ์ให้ข้อเท็จจริงที่สำคัญ หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ประกาศเกี่ยวกับเรื่องเวลาการประชุม แจ้งการเกิด การตายของบุคคล ตลอดจนงานแต่งงาน และข้อเท็จจริงที่สำคัญเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน หนังสือพิมพ์จะทำหน้าที่เป็นผู้เตือน เมื่อถึงเวลาที่ประชาชนจะต้องเสียภาษี เวลาของการเลือกตั้ง เป็นต้น

หนังสือพิมพ์ให้การศึกษา หนังสือพิมพ์จะให้ความรู้ให้การศึกษาในด้านที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ จิตวิทยา การเมือง การปกครอง การแพทย์ การเกษตร เป็นต้น ความรู้เหล่านี้ผู้อ่านจะได้รับจากการอ่านคอลัมน์ และบทความต่างๆ ที่มีในหน้าหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญต่อข่าว หนังสือพิมพ์จะต้องให้ความสำคัญกับสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นบุคคล สถานที่ หรือเหตุการณ์ และความสำคัญเหล่านี้ต้องสอดคล้องกับความสดและความทันเหตุการณ์

หนังสือพิมพ์มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของประชาชน หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่จะเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เขาสนใจผ่านทางหน้าหนังสือพิมพ์ โดยออกมาในรูปของบทความ หรือคอลัมน์ประเภทต่างๆ สำหรับหนังสือพิมพ์เองจะมีบรรณาธิการทำหน้าที่อธิบายความ หรือขยายความของเหตุการณ์ให้ประชาชนผู้อ่านได้ทราบถึงจุดยืนหรือนโยบายของหนังสือพิมพ์ของตน หนังสือพิมพ์ซึ่งทำหน้าที่เป็นเสมือนเวทีแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนทัศนคติระหว่างหนังสือพิมพ์เองกับประชาชนทั่วไป

หนังสือพิมพ์ส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน หนังสือพิมพ์จะทำหน้าที่สนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาและการเติบโตของชุมชน ไม่ว่าจะในด้านการโฆษณาหรือการประชาสัมพันธ์ชุมชนให้โลกภายนอกได้ทราบถึงความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลง นอกจากนั้นหนังสือพิมพ์ยังทำหน้าที่ชี้ข้อบกพร่อง ข้อเสีย หรือจุดอ่อนของชุมชนแต่ละชุมชนให้ประชาชนได้ทราบ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

หนังสือพิมพ์เป็นสถาบันย่อยในการให้บริการประชาชน ถึงแม้หนังสือพิมพ์จะไม่ใช่อินสแตนซ์ให้การบริการประชาชนภายใต้การควบคุมของรัฐบาลเช่นเดียวกับสถาบันอื่นก็ตามแต่หนังสือพิมพ์มีบทบาทสำคัญในการให้บริการดังกล่าวเพราะลักษณะธรรมชาติของหนังสือพิมพ์เอง

หนังสือพิมพ์ผลิตข่าวสารและการโฆษณา เมื่อมีการไปมาติดต่อสื่อสารขยายขอบเขตกว้างออกไป ข่าวสารเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับสังคมและมนุษย์อย่างมาก การโฆษณาสินค้ามีบทบาทสำคัญมากขึ้น

หนังสือพิมพ์สร้างธุรกิจชุมชน หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานวงการธุรกิจกับประชาชนในชุมชน โดยการเป็นสื่อกลางในการโฆษณาสินค้าเพื่อให้ลูกค้าได้ผลประโยชน์ ในการทราบว่าสินค้ามีสินค้าอะไรบ้างที่ผลิตออกมาสู่ตลาด ประชาชนสามารถเลือกซื้อสินค้าได้จากการอ่านโฆษณาในหน้าหนังสือพิมพ์ สถาบันธุรกิจบริการนั้น ทำเงินให้กับหนังสือพิมพ์ปีละมากมาย

หนังสือพิมพ์เป็นผู้พิทักษ์และคุ้มครองประชาชน หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ประสานงานกับผู้พิทักษ์กฎหมายในบางอย่างได้เป็นอย่างดี โดยที่หนังสือพิมพ์ตีพิมพ์ความคืบหน้าและการเคลื่อนไหวของการทำงานของเจ้าหน้าที่ในวงการราชการที่มีหน้าที่โดยตรงกับกิจการบางอย่าง เช่น ทางด้านอาชญากรรม เป็นต้น การตีพิมพ์ข่าวสารดังกล่าวจะทำให้ประชาชนได้ทราบ และหาวิธีการป้องกัน จากคำเตือนที่ได้รับจากหน้าหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ปกป้องประชาชนในระบอบสังคมที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะสิทธิมนุษยชน ในด้านการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น

จากแนวคิดเกี่ยวกับข่าว ผู้วิจัยได้ศึกษา ความพึงพอใจของผู้อ่านข่าวอาชญากรรมจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ด้านคุณภาพข่าว ด้านภาพข่าวหนังสือพิมพ์ ด้านประโยชน์ของภาพในหนังสือพิมพ์ และด้านบทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์

แนวคิดเกี่ยวกับข่าวและการนำเสนอข่าวอาชญากรรม

แนวคิดเกี่ยวกับข่าว

คำว่า ข่าว มีผู้ให้นิยามไว้เป็นจำนวนมาก และมีความแตกต่างหลากหลายขึ้นอยู่กับมุมมองและประสบการณ์ กระทั่งปัจจุบันนี้ก็ยังไม่สามารถหาคำนิยามที่ตายตัวหรือให้คำจำกัดความที่สมบูรณ์ได้ แต่ทั้งนักวิชาชีพ นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน และวารสารศาสตร์ต่างยอมรับว่า ข่าว เป็นหัวใจสำคัญของสื่อมวลชน (ปรมะ สตะเวทิน, 2546, หน้า 55) โดยเฉพาะสื่อมวลชนที่ปฏิบัติงานด้านวารสารศาสตร์

สิทธิพิชญ์ ชันสุวรรณ (2555, หน้า 81) นิยาม ข่าว คือ รายงานเหตุการณ์หรือรายงานความคิดเห็นที่ผู้สื่อข่าวและบรรณาธิการในฐานะตัวแทนของสาธารณชนได้พิจารณาเลือกสรรแล้วด้วยความเชื่อมั่นว่าเหตุการณ์หรือความคิดเห็นดังกล่าวจะเป็นที่สนใจของผู้รับสารส่วนใหญ่หรือบางส่วน หมายความว่า โดยตัวของเหตุการณ์หรือความคิดเห็นเองนั้นไม่เป็นข่าวจนกว่าจะได้รับการรายงานให้ผู้อื่นได้ทราบแล้วเท่านั้น

ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2541 หมวด 1 หมวดทั่วไป ข้อ 3 ให้ความหมายของ ข่าว หมายถึง เนื้อข่าว ความนำหรือตัวโปรย พาดหัวข่าว ภาพข่าว และคำบรรยายภาพข่าว

อย่างไรก็ตามในสภาพความเป็นจริงปรากฏการณ์ต่างๆ ในสังคมที่นำเสนอเป็นข่าวนั้นมี ความหลากหลาย ซับซ้อนตามบริบท ประเด็นเนื้อหา ตามความหนักเบาของเหตุการณ์หรือสถานการณ์ แต่ก็สามารถจัดหมวดหมู่ประเภทข่าวได้ดังนี้ (มาลี บุญศิริพันธ์, 2550, หน้า 113-116)

1. ข่าวสาระหนัก หมายถึง ข่าวที่ผู้อ่านต้องใช้ภูมิรู้ ภูมิหลัง สถิติปัญญา ความสนใจ ความตั้งใจ ในการอ่านเนื้อหาข่าวเพื่อทำความเข้าใจกับสิ่งที่รายงานในข่าวนั้นๆ ส่วนมากมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การเงิน เป็นต้น
2. ข่าวสาระเบา หมายถึง ข่าวที่มุ่งเน้นเนื้อหาสาระที่ให้ความผ่อนคลาย หรือรายงานเหตุการณ์ ผู้อ่านไม่จำเป็นต้องใช้ภูมิรู้เพื่อทำความเข้าใจ ส่วนใหญ่ข่าวเบาจะเป็นข่าวเหตุการณ์ที่ตอบสนองความใคร่รู้ของผู้อ่าน มักมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องอาชญากรรม บ้านเทิง อุบัติเหตุ
3. ข่าวเชิงลึก หมายถึง ข่าวที่ได้รับการสืบค้นข้อเท็จจริง เน้นประเด็นลึกอย่างเจาะจงในเรื่องหนึ่งเรื่องใด บางครั้งข่าวเชิงลึกถูกพัฒนาให้เป็นข่าวเชิงสืบสวน
4. ข่าวสืบสวน หมายถึง การรายงานข่าวครบถ้วนรอบด้าน เน้นเป้าหมายสำคัญที่พฤติกรรมการประพฤติกรรมมิชอบในเรื่องเกี่ยวกับผลประโยชน์ของสาธารณะ เช่น การทุจริตคอร์รัปชัน แต่ทั้งนี้ข่าวเชิงลึกกับข่าวสืบสวนมีความใกล้เคียงกันในทางปฏิบัติตามเทคนิควิธีการสื่อข่าว
5. ข่าวประเด็นเดียว หมายถึง ข่าวที่มีสาระสำคัญหลักเพียงประเด็นเดียวในรายงานข่าว โดยส่วนมากเป็นข่าวเหตุการณ์มากกว่าข่าวสถานการณ์ เช่น อุบัติเหตุรถชนกัน คดีชิงทรัพย์ ทั้งนี้ อาจมีประเด็นอื่นประกอบได้แต่ไม่มีน้ำหนักทางคุณค่าข่าวเพียงพอ
6. ข่าวหลายประเด็น หมายถึง ข่าวที่มีหลายเหตุการณ์เกิดขึ้นในเวลาเดียวกันในสถานการณ์เดียวกัน อาทิ การเดินทางไปตรวจเยี่ยมประชาชนในเขตชายแดนสามจังหวัดภาคใต้

ของนายกรัฐมนตรี มิได้หมายถึงการเอาประเด็นข่าวจากหลายเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นต่างกรรมต่างวาระมาเขียนรวมกันในข่าวเดียว

7. ข่าวประเด็นซับซ้อน หมายถึง ข่าวที่มีประเด็นข่าวน่าสนใจและสำคัญมากกว่าหนึ่งหรือหลายประเด็น และเป็นประเด็นที่เชื่อมโยงกระทบกันจนยากแก่การรายงานให้เข้าใจง่ายแบบข่าวตรง หรือ ข่าวประเด็นเดียว ตัวอย่าง เช่น ข่าวความไม่โปร่งใสในการซื้อเครื่องตรวจสอบวัตถุระเบิดรุ่น ซีทีเอ็กซ์ 9000 สำหรับติดตั้งในสนามบินสุวรรณภูมิ เป็นต้น ซึ่งข่าวประเภทนี้มีความใกล้เคียงกับข่าวสืบสวน

จากนิยามข่าว และประเภทข่าวแบ่งตามสาระเนื้อหานั้น ผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดขอบเขตของข่าวอาชญากรรมที่เป็นประชากรตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้

แนวคิดข่าวอาชญากรรม

ความหมายของ " ข่าวอาชญากรรม " อาจสรุปได้จากการแยกแยะคำได้ ดังนี้ "ข่าว" หมายถึง การรายงานข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนความคิดเห็นของบุคคลสำคัญ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจ ประชาชนให้ความสำคัญและสนใจ รวมทั้งมีผลกระทบต่อผู้คนจำนวนมาก "อาญา" หมายถึง อำนาจหรือโทษ (ใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน) ส่วน "กรรม" หมายถึง การกระทำที่สนองผลร้ายที่ทำได้แต่ปางก่อน ดังนั้น " ข่าวอาชญากรรม" จึงสามารถแปลความหมายได้ว่า "การรายงานข้อเท็จจริงที่น่าสนใจเกี่ยวกับกระทำของบุคคลหรือเหตุการณ์ที่สนองผลร้ายต่อประชาชนซึ่งผู้กระทำความผิดนั้นจะต้องได้รับโทษตามกฎหมาย" (สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 2550, หน้า 1)

ข่าวอาชญากรรม สามารถประณามการกระทำอันชั่วร้ายของผู้ต้องหาที่ก่อคดีหรือกระทำความผิดที่สร้างความเสียหายและได้ส่งผลกระทบต่อสังคม ประเทศชาติและเกิดความเสื่อมเสียทางด้านจริยธรรมอย่างใหญ่หลวงได้ เช่น การนำเสนองานข่าวเกี่ยวกับพฤติกรรมของพวกค้ายาเสพติด พ่อค้าอาวุธสงคราม กระบวนการค้ามนุษย์ล่อลวงเหยื่อสาวไปขายตัว พฤติกรรมของนักบวชนอกกรีต ข้าราชการฉ้อราษฎร์บังหลวง และแก๊งโจรกรรมทรัพย์สินของศาสนา ฯลฯ ซึ่งได้ส่งผลให้ผู้บริโภคข่าวสารเกิดความรับรู้ร่วมกันในด้านผลเสียของการกระทำดังกล่าวและนำมาซึ่งการยุติความคิดที่จะประพฤตินตามเยี่ยงอย่างของผู้ต้องหาที่ตกเป็นข่าว (สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 2550, หน้า 1)

สิริทิพย์ ชันสุวรรณ (2542, หน้า 15) ระบุว่า ข่าวอาชญากรรม หมายถึง การรายงานเหตุการณ์และความคิดเห็นเกี่ยวกับการกระทำผิดทางอาญาซึ่งผู้สื่อข่าวและบรรณาธิการได้

พิจารณาเลือกสรรแล้วด้วยความเชื่อมั่นว่า เหตุการณ์และความคิดเห็นเกี่ยวกับการกระทำผิดทางอาญาดังกล่าวจะเป็นที่สนใจของผู้อ่านส่วนใหญ่หรือบางส่วน

ด้วยเหตุที่ข่าวอาชญากรรมถูกเรียกว่า ข่าวโรงพัก ดังนั้น แหล่งข่าวอาชญากรรมของหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนส่วนใหญ่ คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งอยู่ตามสถานที่ต่างๆ ดังนี้ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สถานีตำรวจ ศาลอาญา กองบัญชาการตำรวจนครบาล กองบังคับการปราบปราม ศูนย์วิทยุตำรวจและศูนย์วิทยุของมูลนิธิ นอกจากนี้ยังมีแหล่งข่าวที่เกี่ยวข้องกับคดีโดยตรง เช่น อัยการ ทนายความ ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และพยาน (สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, 2545, หน้า 220-222)

ที่ผ่านมาผู้บริโภคข่าวอาชญากรรมนั้นจะมีอยู่หลายประเภท บางรายเสพข่าวแล้วก็วางตัวเฉยเมยเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น บางกลุ่มเสพแล้วก็หาคนคอยจับกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับข่าวนั้นๆ แต่ก็ไม่ได้สร้างความดีงามหรือความเดือดร้อนให้กับใคร ส่วนกลุ่มคนที่ถือเป็นส่วนน้อยแต่กลับรอเวลาก่อปัญหาใหญ่ก็คือ กลุ่มที่นำเอาแผนประทุษกรรมของโจรผู้ร้ายในข่าวไปลอกเลียนแบบ และมีการก่อเหตุซ้ำซ้อนขึ้นอีก การกระทำของคนเหล่านี้สมควรได้รับการศึกษาว่ามีแรงจูงใจมาจากเรื่องใด หรืออาจเกิดจากปัจจัยอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น ผู้ลอกเลียนแบบข่าวมีสภาวะทางจิตบกพร่อง มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ มีปัญหาครอบครัว ฯลฯ

ข่าวอาชญากรรมเป็นเรื่องใกล้ตัว แต่กลับถูกมองว่ามีเนื้อหาไร้สาระ นำเสนอเพื่อสนองความกระหายใคร่รู้ของคนในสังคมเท่านั้น ทั้งที่ในอดีตจนถึงปัจจุบันนี้ข่าวอาชญากรรม หรือที่ภาษาวิชาการเรียกว่า “ข่าวเบา” นั้นจะได้รับความสนใจจากคนทั่วไปมากกว่า ข่าวการเมือง และข่าวเศรษฐกิจ ที่ภาษาวิชาการเรียกว่า “ข่าวหนัก” มาโดยตลอด จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนจะต้องหันมาศึกษาว่า สาเหตุที่ทำให้คนบางกลุ่มสร้างพฤติกรรมเลียนแบบบุคคลในข่าวอาชญากรรมทั้งด้านบวก และข่าวอาชญากรรมด้านลบนั้นเกิดจากปัจจัยใดได้บ้าง นอกจากนี้จะหาวิธีการส่งเสริมหรือหาทางแก้ไขในสิ่งที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมได้อย่างไร (สมาคม นักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 2550, หน้า 1)

แนวคิดการจำแนกประเภทข่าวอาชญากรรม และการจำแนกประเภทอาชญากรรมของตำรวจสอบสวนกลางสหรัฐอเมริกา (Federal Bureau of Investigation หรือ FBI)

อาชญากรรมที่กระทำผิดกฎหมายอาญา เช่น ทำร้ายร่างกาย กรรโชกทรัพย์ ลักทรัพย์ อาชญากรรมซึ่งกระทำโดยบริษัทหรือห้างร้าน เช่น หนีภาษี เปิดกิจการผิดกฎหมายในรูปแบบต่างๆ อาชญากรรมที่กระทำผิดเป็นองค์กร เช่น แก๊งต่างๆ ที่ร่วมมือกันเปิดบ่อนพนัน การค้ายาเสพติดที่ทำเป็นกระบวนการ การส่งผู้หญิงไปค้าประเวณีต่างชาติ และอาชญากรรมที่กระทำเป็นอาชีพ เป็นการกระทำโดยมิฉฉอาชีพ ที่มีความชำนาญและต้องหาโอกาสทำการต้มตุ๋น หรือลักทรัพย์ตาม

ความถนัดของแต่ละคน อย่างไรก็ตามข่าวอาชญากรรมที่มักเป็นข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์โดยในเวลานี้ คือ ข่าวอาชญากรรมที่กระทำต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลในชั้นอุกฉกรรจ์เป็นส่วนใหญ่

อย่างไรก็ตามการจำแนกประเภทอาชญากรรมตามแนวทางของหน่วยงานตำรวจสอบสวนกลาง (Federal Bureau Investigation หรือ FBI) ประเทศสหรัฐอเมริกานั้นมีลักษณะครอบคลุมประเภทอาชญากรรมในสังคมทั่วไป รวมทั้งสังคมไทย ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 6 ประเภท (จุฑารัตน์ เชื้ออำนาจ, 2551, หน้า 119-158) ดังนี้

1. อาชญากรรมพื้นฐาน (Traditional Street Crimes)
2. อาชญากรรมต่อมาตรฐานทางศีลธรรม (Crimes Against the Moral Order)
3. อาชญากรรมคอเชิ้ตขาว (White Collar Crime)
4. อาชญากรรมโดยความร่วมมือของบุคคลหลายฝ่าย (Corporate Crime)
5. อาชญากรรมการเมือง (Political Crime)
6. องค์กรอาชญากรรม (Organized Crime)

สำหรับประเภทอาชญากรรมแต่ละประเภทยังมีรายละเอียดและตัวอย่างคดี ดังนี้

1. อาชญากรรมพื้นฐาน (Traditional Street Crimes) หรืออาชญากรรมท้องถนนทั่วไป เป็นอาชญากรรมที่ตำรวจ นโยบายรัฐ และสื่อมวลชนให้ความสนใจ มักเป็นอาชญากรรมที่ประสงค์ต่อทรัพย์หรือต่อชีวิตร่างกาย ได้แก่ ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ย่องเบา ข่มขืน ทำร้ายร่างกาย ฆ่า ขับรถชนคนตายโดยประมาท การวิสามัญฆาตกรรม

2. อาชญากรรมต่อมาตรฐานทางศีลธรรม (Crimes Against the Moral Order) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า อาชญากรรมไม่มีผู้เสียหาย หรือ อาชญากรรมที่ปราศจากเหยื่อ แม้จะไม่มีผู้เสียหายโดยตรงแต่อาชญากรรมประเภทนี้ก็ส่งผลกระทบต่อสังคม และคนรอบข้าง เช่น การเล่นเกมพนัน การเสพยาเสพติด การทำแท้ง การค้าประเวณี เยาวชนหนีออกจากบ้าน มีและเผยแพร่ภาพลามก ฯลฯ

3. อาชญากรรมคอเชิ้ตขาว (White Collar Crime) หมายถึง อาชญากรรมซึ่งผู้กระทำผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งหน้าที่การงานไม่ว่าในภาครัฐราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชน โดยใช้ตำแหน่งหน้าที่ดังกล่าวในทางไม่ชอบเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว ทั้งนี้ สังคมมักตื่นตระหนกและหวาดกลัวกับอาชญากรรมพื้นฐาน เช่น ปล้น ฆ่า เนื่องจากอิทธิพลของสื่อมวลชนและการรายงานสถิติของตำรวจ แต่แท้ที่จริงมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นที่สังคมได้รับจากอาชญากรรมพื้นฐานนั้นยังน้อยกว่าความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมคอเชิ้ตขาวซึ่งกระทำโดยคนชนชั้นกลางและสูงที่

กระทำต่อวงธุรกิจการค้าของเขาเอง เช่น ข้อโกงสินค้า เลียงภาษี ประกอบอาชญากรรมโดยใช้คอมพิวเตอร์ ปลอมเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร แผ่นซีดี วีซีดีซอฟต์แวร์ ภาพยนตร์ และดนตรี ปลอมบัตรเครดิต บัตรเอทีเอ็ม บัตรโทรศัพท์ การสมยอมในการประมูลโครงการต่างๆของรัฐ ในทุกระดับวงเงิน เป็นต้น

4. อาชญากรรมโดยความร่วมมือของบุคคลหลายฝ่าย (Corporate Crime) ได้แก่ การกระทำผิดในวงธุรกิจ ทั้งโดยหุ้นส่วนบริษัทหรือบุคคลหลายฝ่ายร่วมมือกันกระทำผิด โดยเป็นการกระทำผิดกฎหมายในรูปของการโฆษณาสินค้า การว่าจ้างแรงงานที่ไม่เป็นธรรม การบิดเบือนการจัดสวัสดิการเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ การควบคุมมลพิษ การตกลงราคากลาง การจัดการเรื่องหุ้น ยารักษาโรค และเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ตัวอย่างเช่น การสมยอมราคาของผลิตภัณฑ์ คดีข้อโกงเงินประกันชีวิต การทำผิดสัญญาระหว่างบริษัทเอกชนกับรัฐบาล ค่าแรงต่ำกว่ามาตรฐานค่าแรงขั้นต่ำ อย่างไรก็ตามอาชญากรรมประเภทนี้สามารถแบ่งเป็นรูปแบบเฉพาะที่น่าสนใจ 2 รูปแบบ ได้แก่

4.1 อาชญากรรมเศรษฐกิจ

4.1.1 การกระทำผิดทางภาษีอากร สรรพากร สรรพสามิต การทำผิดกฎหมายว่าด้วยการบัญชี กฎหมายว่าด้วยการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน รวมทั้งการกระทำผิดอาญาตามกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องภาษีอากร

4.1.2 การกระทำผิดทางอาญาเกี่ยวกับการเงินการธนาคารที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ เป็นผู้เสียหายหรือผู้ต้องหา การกระทำผิดอาญาเกี่ยวกับการข้อโกงประชาชน การกู้ยืมเงินที่เป็นการข้อโกงประชาชน การกระทำผิดเกี่ยวกับการข้อโกงโดยเอกสารที่ผ่านทางธนาคารในการส่งสินค้าไปยังต่างประเทศ

การข้อโกงด้วยการใช้เอกสารเล็ดเตอร์ออฟเครดิต หรือเอกสารการเงิน ตัวแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศปลอมหรือใช้โดยมิชอบ การข้อโกงในการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย การข้อโกงด้วยการใช้บัตรเครดิต บัตรเบิกเงินโดยเครื่องอัตโนมัติ ตัวแลกเปลี่ยนเงินระหว่างประเทศ หรือการปลอมแปลงเงินตรา

4.1.3 การข้อโกงในการซื้อขายสินค้าจำนวนมาก ข้อโกงการค้าโดยใช้อุบาย ข้อโกงโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ การล้มละลาย การฉ้อฉล หรือการให้ หรือการโอนย้ายทรัพย์สินของนิติบุคคลในทางการค้าโดยมิชอบ การจัดตั้งนิติบุคคลโดยมิชอบ การข้อโกงบริษัท ประกันภัย การปลอมแปลงดวงตราไปรษณีย์ หรืออากรแสตมป์ การข้อโกงและปลอมแปลงบัตรโดยสารพาหนะในการเดินทาง หรือเอกสารเดินทาง การเปิดเผยความลับทางการค้า ทรัพย์สินทาง

ปัญญา การละเมิดลิขสิทธิ์ทางวรรณกรรม ศิลปกรรม การกระทำผิดทางอาญาเกี่ยวกับสิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า

4.1.4 การกระทำผิดคดีคุ้มครองผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การกระทำผิดทางอาญาเกี่ยวกับอาหารและยา มาตรฐานสินค้า ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม วัตถุมีพิษ สิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค การกำหนดสินค้า ป้องกันการผูกขาด

4.2 อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ สามารถจำแนกอาชญากรรมประเภทนี้ได้ดังนี้

4.2.1 การลักลอบหรือขโมยใช้บริการสารสนเทศ เป็นการลักลอบเข้าไปใช้บริการโทรคมนาคมทำให้ผู้อื่นต้องรับภาระค่าบริการ

4.2.2 การใช้อินเทอร์เน็ตในการอำนวยความสะดวกแก่การประกอบอาชญากรรมรูปแบบดั้งเดิม เช่น ติดต่อซื้อขายยาเสพติดผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

4.2.3 การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา เช่น การทำซ้ำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ การปลอมแปลงสื่อทางคอมพิวเตอร์หรือมัลติมีเดีย

4.2.4 การเผยแพร่สิ่งผิดกฎหมาย เช่น ภาพลามก วิธีการทำระเบิดทำอินเทอร์เน็ต

4.2.5 การฟอกเงินทางอิเล็กทรอนิกส์โดยผ่านการโอนเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ และการชำระหนี้เนื่องจากการค้าทางอิเล็กทรอนิกส์

4.2.6 การทำลายและการก่อการร้ายทางอิเล็กทรอนิกส์ เป็นการเจาะเข้าไปในระบบคอมพิวเตอร์ของผู้อื่นโดยไม่มีอำนาจ

4.2.7 การหลอกลวงในการขายสินค้าและการลงทุนผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เช่น การโฆษณาหลอกลวงขายสินค้า

4.2.8 การสกัดหรือดักเอาข้อมูลมาใช้ประโยชน์โดยมิชอบ เช่น การดักฟัง การเป็นสายลับล้วงเอาความลับทางการค้า หรือหมายเลขบัตรเครดิตมาใช้

4.2.9 การขโมยโดยการโอนเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การเจาะเข้าเครือข่ายคอมพิวเตอร์ธนาคารแล้วเปลี่ยนแปลงข้อมูล หรือโอนเงินจากบัญชีหนึ่งไปยังอีกบัญชีหนึ่ง

5. อาชญากรรมการเมือง คือ การกระทำผิดกฎหมายใดๆ ที่เจตนาให้เกิดผลแห่งการกระทำต่อระบบการเมือง เช่น การกบฏ ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร การบ่อนทำลายเพื่อล้มล้างรัฐบาล การก่อการร้ายโดยมุ่งหวังผลทางการเมือง นอกจากนี้อาชญากรรมการเมืองยังมีรูปแบบเฉพาะที่น่าสนใจ 9 ประเภท ได้แก่ การก่อความไม่สงบ สงครามการก่อความ

ไม่สงบ สงครามกลางเมือง การบ่อนทำลาย การก่อความวุ่นวายของประชาชน การก่อจลาจล การก่อวินาศกรรม การก่อการร้าย และสงครามกองโจร

6. องค์การอาชญากรรม หรืออาชญากรรมองค์การ คือ เครื่องข่ายธุรกิจที่แสวงหาผลกำไรจากสินค้าและบริการที่ผิดกฎหมาย เช่น การค้ายาเสพติด ค้าหญิงโสเภณี ค้าสิ่งสิ่งพิมพ์ลามก เปิดบ่อนการพนัน ขายสินค้าที่ได้มาจากการโจรกรรม ฟอกเงิน ขายของเถื่อน และรับจ้างกระทำผิดกฎหมายทุกรูปแบบ รวมทั้งกระทำในรูปแบบข้ามชาติ

นอกจากประเด็นเกี่ยวกับความหมายของข่าวอาชญากรรม และประเภทอาชญากรรมที่นำเสนอเป็นข่าวอาชญากรรมแล้วยังมีประเด็นที่สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเสนอข่าวอาชญากรรมตามหลักการสำคัญของแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเสนอข่าวซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกมาศึกษา คือ สื่อมวลชนไม่เพียงทำหน้าที่แจ้งข่าวสาร แต่ยังต้องให้ความคิดเห็น อธิบายเหตุการณ์ ผ่านการนำเสนอเนื้อหาที่มีคุณภาพสูง และเป็นประโยชน์ต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งในประเด็นดังกล่าว (สิริทิพย์ ชันสุวรรณ, 2542 หน้า 186) ได้เสนอแนวคิดในการเสนอข่าวอาชญากรรมที่มีคุณภาพ เพื่อให้ผู้สื่อข่าวได้ใช้วิจารณญาณหาคำตอบในการนำเสนอข่าวอาชญากรรมอย่างมีความรับผิดชอบต่อผู้อ่านและสังคม ดังนี้

1. ผู้สื่อข่าวควรระมัดระวังการใช้ถ้อยคำในข่าวที่เขียน ถ้อยคำสำนวนที่ใช้ในการเขียนข่าวอาชญากรรมโดยเฉพาะข่าวอาชญากรรมทางเพศ ควรเป็นถ้อยคำสำนวนที่บ่งบอกถึงรสนิยมที่ดี ไม่ควรใช้ถ้อยคำที่มีความหมายสองแง่สองง่ามซึ่งอ่านแล้วมีลักษณะละเมิดศีลธรรมอันดีของประชาชน

2. ผู้สื่อข่าวควรระมัดระวังการเสนอภาพประกอบข่าวและคำอธิบายภาพ ไม่ควรเสนอภาพหรือบรรยายภาพในลักษณะที่อาจรบกวนอารมณ์ผู้อ่านซึ่งอ่อนด้อยในสติปัญญา หรือทำให้ผู้อ่านทั่วไปรู้สึกอับอาย หรือเป็นภาพที่มีลักษณะอนาจาร อาทิ ภาพบุคคลถูกฆ่าเปลือยตายอย่างอนาจอนาถ หรือภาพอุบัติเหตุสยดสยอง ฯลฯ

3. ในการเสนอข้อมูลข่าวการประกอบอาชญากรรม ผู้สื่อข่าวควรเสนอเพียงแค่พอให้ผู้อ่านเข้าใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่ไม่ควรบรรยายเน้นรายละเอียดให้ผู้อ่านได้รับรู้เสียทุกขั้นตอนของการประกอบอาชญากรรม เช่น โจรใช้วิธีการปล้นอย่างไร วางแผนปล้นอย่างไร ผู้หญิงถูกข่มขืนอย่างไร หรือผู้กระทำอัตวินิบาตกรรมใช้วัตถุอะไรฆ่าตัวตาย

อย่างไรก็ตามในการนำเสนอข่าวอัตวินิบาตกรรมนั้น มีวิธีการที่สื่อมวลชนสามารถทำได้เพื่อสังคม (หมอมแมว, ออนไลน์, 2555, หน้า 1-2) คือ

1. การใช้โอกาสนำเสนอข่าวนี้ เพื่อจุดประสงค์หลักในการให้ความรู้สังคมเกี่ยวกับการฆ่าตัวตาย
  2. หลีกเลี่ยงการใช้ภาษาที่อ่อนไหวกระทบกระเทือนใจ ภาษาที่ทำให้การฆ่าตัวตายเป็นเรื่องปกติ หรือบอกว่ามันคือทางออกของปัญหาชีวิตนั้น
  3. หลีกเลี่ยงการระบุสถานที่หรือการเล่าทำความถึงเหตุการณ์นั้นซ้ำๆ ในข่าว
  4. หลีกเลี่ยงวิธีการ อุปกรณ์ หรือข้อมูลในเหตุการณ์ฆ่าตัวตาย
  5. หลีกเลี่ยงการระบุถึงรายละเอียดของพื้นที่เกิดเหตุในเนื้อข่าว
  6. ใช้คำพาดหัวอย่างระวัง
  7. ระวังการเสนอรูปและภาพข่าว
  8. ระวังการเสนอข่าวฆ่าตัวตายของคนที่เป็นที่รู้จักในสังคม
  9. ระวังและให้ความเคารพสิทธิของผู้ที่กำลังเสียใจจากเหตุการณ์ฆ่าตัวตายนั้น
  10. ต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่และวิธีการขอความช่วยเหลือหากมีความคิดฆ่าตัวตาย
  11. นักข่าวที่นำเสนอข่าวเหล่านี้ต้องระวังอาจได้รับผลชกจูงให้เกิดความคิดฆ่าตัวตาย
4. ผู้สื่อข่าวควรให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้ต้องสงสัย ไม่ควรทำตนเป็นผู้พิพากษาพิจารณาคดีเสียเอง และหากกรณีที่มีการเสนอข่าวคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง ผู้สื่อข่าวควรชี้แจงให้ผู้อ่านได้เข้าใจข้อเท็จจริงให้ถูกต้องโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้
5. ผู้สื่อข่าวควรระมัดระวังการเสนอรายละเอียดในข่าวที่จะทำให้อ่านรู้สึกว้า ผู้ประกอบอาชญากรรมผู้นั้นเป็นวีรบุรุษ ทั้งๆ ที่ความเป็นจริงแล้วบุคคลนั้นคือผู้ทำลายความสงบสุขของสังคม นอกจากนี้ ผู้สื่อข่าวยังต้องระมัดระวังการเสนอข่าวเกี่ยวกับการวางแผนการปราบปรามโจรผู้ร้าย ไม่เสนอรายละเอียดมากเกินไปจนเป็นการเปิดช่องทางการหลบหนีการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจให้แก่คนร้าย
6. ผู้สื่อข่าวควรระมัดระวังการเสนอข้อมูลข่าวเกี่ยวกับชื่อและที่อยู่ของพยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์ หรือข้อมูลข่าวเกี่ยวกับหญิงที่ถูกข่มขืน เนื่องจากการระบุรายละเอียดดังกล่าวอาจนำมาซึ่งภัยอันตรายแก่พยานและครอบครัวของพยานหรือแก่ผู้หญิงเจ้าทุกข์และญาติมิตรก็ได้
7. การเสนอข่าวอาชญากรรมนั้นผู้สื่อข่าวควรเสนอในลักษณะกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบต่อการป้องกันและปราบปรามเกิดความรู้สึกขือสัตย์และเคารพต่อหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติงานในความรับผิดชอบอย่างเข้มแข็ง
8. ในการเสนอข่าวอาชญากรรม นอกจากจะเน้นให้อ่านได้เข้าใจว่าผู้ประกอบอาชญากรรมจะต้องได้รับโทษานุโทษตามกฎหมายแล้ว สำหรับการก่ออาชญากรรมสะท้อนขวัญ

บางประเภทที่ปรากฏเป็นข่าวซ้ำๆ จนกลายเป็นปัญหาของสังคมไปนั้น ผู้สื่อข่าวควรเสนอข้อมูลข่าวที่ อธิบาย หรือ ตีความ ให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงแรงกระตุ้นหรือมูลเหตุจูงใจที่ทำให้มีการกระทำผิด และวิเคราะห์ให้เห็นถึงความเสียหายอันเกิดจากปัญหาอาชญากรรมนั้นๆ ที่จะมีต่อสังคมเพื่อที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบจะได้เห็นความสำคัญของปัญหาและหาวิธีป้องกันและปราบปรามต่อไปด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร

การสื่อสารนั้นจัดได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งในชีวิตของมนุษย์ นอกเหนือจากปัจจัยที่มีความจำเป็นต่อความอยู่รอดของมนุษย์ ซึ่งได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค แม้ว่าการสื่อสารจะไม่ได้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับความเป็นความตายของมนุษย์ เหมือนกับปัจจัยสี่ แต่การที่จะให้ได้มาซึ่งปัจจัยสี่เหล่านั้น ย่อมต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมืออย่างแน่นอน มนุษย์ต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมใดๆ ของตน และ เพื่ออยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคม การสื่อสารเป็นพื้นฐานของการ ติดต่อของกระบวนการสังคม ยิ่งสังคมมีความสลับซับซ้อนมาก และประกอบด้วยคนจำนวนมากขึ้นเท่าใดการสื่อสารก็ยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจอุตสาหกรรม และสังคมจะนำมาซึ่งความสลับซับซ้อน หรือความสับสนต่าง ๆ จนอาจก่อให้เกิดความไม่เข้าใจและไม่แน่ใจแก่สมาชิกของสังคม ดังนั้น จึงต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว (ยุพดี ฐิติกุลเจริญ, 2537, หน้า 3)

ข่าวสารจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ประกอบการตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ความต้องการข่าวสารจะเพิ่มมากขึ้นเมื่อบุคคลนั้นต้องการข้อมูลในการตัดสินใจหรือไม่แน่ใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง นอกจากนั้นข่าวสารยังเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เปิดรับมีความทันสมัย สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ของโลกปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น ดังที่ชาร์ลส์ เค อัทคิน (Charles k. Atkin, 1973, p.208) ได้กล่าวว่า บุคคลที่เปิดรับข่าวสารมาก ย่อมมีหูตากว้างไกล มีความรู้ความเข้าใจในสภาพแวดล้อมและเป็นคนทันสมัยทันเหตุการณ์กว่าบุคคลที่เปิดรับข่าวสารน้อย

อย่างไรก็ตาม บุคคลจะไม่รับข่าวสารทุกอย่างที่ผ่านมาสู่ตนทั้งหมด แต่จะเลือกรับรู้เพียงบางส่วนที่คิดว่ามีประโยชน์ต่อตน ดังนั้น ข่าวสารที่หลั่งไหลผ่านเข้ามาไปยังบุคคลจากช่องทางต่าง ๆ นั้น มักจะถูกคัดเลือกตลอดเวลา ข่าวสารที่น่าสนใจ มีประโยชน์และเหมาะสมตามความนึกคิดของผู้รับสาร จะเป็นข่าวสารที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการสื่อสาร (กิติมา สุรสนธิ, 2533, หน้า 46-47)

การเลือกสรรข่าวสารของบุคคลเป็นสิ่งที่อธิบายถึงพฤติกรรมการสื่อสารของแต่ละบุคคลว่าความแตกต่างกันทางสภาพส่วนบุคคลหรือสภาพจิตวิทยามีผลต่อการเปิดรับข่าวสาร โดยมีกระบวนการเลือกสรร (Selective Process) ที่แตกต่างกัน

โจเซฟ ที แคลปเปอร์ (Klapper, J.T., 1960, p.19-25 อ้างถึงใน เสรี วงษ์มณฑา (2542, หน้า 17) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการเลือกรับข่าวสารหรือเปิดรับข่าวสารเปรียบเสมือนเครื่องกรองข่าวสารในการรับรู้ของมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วยการกลั่นกรอง 4 ขั้นตามลำดับดังต่อไปนี้

1. การเลือกเปิดรับ (Selective Exposure) เป็นขั้นแรกในการเลือกช่องทางการสื่อสารบุคคลจะเลือกเปิดรับสื่อและข่าวสารจากแหล่งสารที่มีอยู่ด้วยกันหลายแหล่ง เช่นการเลือกซื้อหนังสือพิมพ์ฉบับใดฉบับหนึ่ง เลือกเปิดวิทยุกระจายเสียงสถานีใดสถานีหนึ่งตามความสนใจและความต้องการของตน อีกทั้งทักษะและความชำนาญในการรับรู้ข่าวสารของคนเรานั้นก็ต่างกัน บางคนถนัดที่จะฟังมากกว่าอ่าน ก็จะชอบฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์มากกว่าอ่านหนังสือ เป็นต้น

2. การเลือกให้ความสนใจ (Selective Attention) ผู้เปิดรับข่าวสารมีแนวโน้มที่จะเลือกสนใจข่าวจากแหล่งใดแหล่งหนึ่ง โดยมักเลือกตามความคิดเห็น ความสนใจของตน เพื่อสนับสนุนทัศนคติเดิมที่มีอยู่และหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับความรู้ความ เข้าใจหรือ ทัศนคติเดิมที่มีอยู่แล้ว เพื่อไม่ให้เกิดภาวะทางจิตใจที่ไม่สมดุลหรือมีความไม่สบายใจ ที่เรียกว่า ความไม่สอดคล้องทางด้านความเข้าใจ (Cognitive Dissonance)

3. การเลือกรับรู้และตีความหมาย (Selective Perception and Interpretation) เมื่อบุคคลเปิดรับข้อมูลข่าวสารแล้ว ก็เชื่อว่ารับรู้ข่าวสารทั้งหมดตามเจตนาของ ผู้ส่งสารเสมอไปเพราะคนเรามักเลือกรับรู้และตีความหมายสารแตกต่างกันไปตามความสนใจ ทัศนคติ ประสบการณ์ ความเชื่อ ความต้องการ ความคาดหวัง แรงจูงใจ สภาวะทางร่างกาย หรือสภาวะทางอารมณ์และจิตใจ ฉะนั้นแต่ละคนอาจตีความเฉพาะข่าวสารที่สอดคล้องกับลักษณะส่วนบุคคลดังกล่าว นอกจากจะทำให้ข่าวสารบางส่วนถูกตัดทิ้งไปยังมีการบิดเบือนข่าวสารให้มีทิศทางเป็นที่น่าพอใจของแต่ละบุคคลด้วย

4. การเลือกจดจำ (Selective Retention) บุคคลจะเลือกจดจำข่าวสารในส่วนที่ตรงกับ ความสนใจ ความต้องการ ทัศนคติ ฯลฯ ของตนเอง และมักจะลืมหรือไม่นำไป ถ้ายทอดต่อในส่วนที่ตนเองไม่สนใจ ไม่เห็นด้วย หรือเรื่องที่ขัดแย้งค้ำกับความคิดของตนเอง ข่าวสารที่คนเราเลือกจดจำไว้นั้น มักมีเนื้อหาที่จะช่วยส่งเสริมหรือสนับสนุนความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ ค่านิยม หรือความเชื่อของแต่ละคนที่มีอยู่เดิมให้มีความมั่นคงชัดเจนยิ่งขึ้นและเปลี่ยนแปลงยากขึ้น เพื่อนำไปใช้เป็น

ประโยชน์ในโอกาสต่อไป ส่วนหนึ่งอาจนำไปใช้เมื่อเกิดความรู้สึกขัดแย้งและมีสิ่งที่ไม่สบายใจขึ้น

สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกเปิดรับข่าวสารของบุคคลนั้น ทอดด์ ฮันท์ และ เบนท์ ดี รูเบน (Todd Hunt and Brent d. Ruben, 1993, p. 65 อ้างถึงใน ประมะ สตะเวทิน, 2541 หน้า 122-124) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกเปิดรับข่าวสารของบุคคลไว้ดังนี้

1. ความต้องการ (Need) ปัจจัยที่สำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่งในกระบวนการเลือกของมนุษย์ คือความต้องการ ความต้องการทุกอย่างของมนุษย์ทั้งความต้องการทางกายและใจทั้งความต้องการระดับสูงและความต้องการระดับต่ำ ย่อมเป็นตัวกำหนดการเลือกของเรา เราเลือกตอบสนองความต้องการของเรา เพื่อให้ได้ข่าวสารที่ต้องการ เพื่อแสดงรสนิยม เพื่อการยอมรับในสังคม เพื่อความพอใจ ฯลฯ

2. ทศนคติและค่านิยม (Attitude and Values) ทศนคติ คือความชอบและมีใจโน้มเอียง (Preference and Predisposition) ต่อเรื่องต่าง ๆ ส่วนค่านิยม คือหลักพื้นฐานที่เรายึดถือ เป็นความรู้สึกที่เราควรจะทำหรือไม่ควรทำอะไรในการมีความสัมพันธ์กับ สิ่งแวดล้อมและคนซึ่ง ทศนคติและค่านิยมมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเลือกใช้สื่อมวลชน การเลือกข่าวสาร การเลือกตีความหมายและการเลือกจดจำ

3. เป้าหมาย (Goal) มนุษย์ทุกคนมีเป้าหมาย มนุษย์ทุกคนกำหนดเป้าหมายในการดำเนินชีวิตทั้งในเรื่องอาชีพ การเข้าสมาคม การพักผ่อน เป้าหมายของกิจกรรม ต่าง ๆ ที่เรากำหนดขึ้นนี้จะมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้สื่อมวลชน การเลือกข่าวสาร การเลือกตีความหมาย และการเลือกจดจำเพื่อสนองเป้าหมายของตน

4. ความสามารถ (Capability) ความสามารถของเราเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งรวมทั้งความสามารถด้านภาษามีอิทธิพลต่อเราในการที่จะเลือกรับข่าวสาร เลือกตีความหมาย และเลือกเก็บเนื้อหาของข่าวนั้นไว้

5. การใช้ประโยชน์ (Utility) กล่าวโดยทั่วไปแล้ว เราจะให้ความสนใจและใช้ความพยายามในการที่จะเข้าใจ และจดจำข่าวสารที่เราสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

6. สไตล์ในการสื่อสาร (Communication Style) การเป็นผู้รับสารของเรานั้นส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับสไตล์ในการสื่อสารของเรา คือ ความชอบหรือไม่ชอบสื่อบางประเภท ดังนั้นบางคนจึงชอบฟังวิทยุ บางคนชอบดูโทรทัศน์ บางคนชอบอ่านหนังสือพิมพ์ ฯลฯ

7. สภาพวะ (Context) สภาพวะในที่นี้หมายถึง สถานที่ บุคคล และเวลาที่อยู่ในสถานการณ์การสื่อสาร สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลต่อการเลือกของผู้รับสาร การมีคนอื่นอยู่ด้วย มีอิทธิพลตรง

ต่อการเลือกใช้สื่อและข่าวสาร การเลือกตีความหมายและเลือกจดจำข่าวสาร การที่เราต้องถูกมองว่าเป็นอย่างไร การที่เราคิดว่าคนอื่นมองเราอย่างไร เราเชื่อว่าคนอื่นคาดหวังอะไรจากเรา และการที่คิดว่าคนอื่นคิดว่าเราอยู่ในสถานการณ์อะไร ล้วนแต่มีอิทธิพลต่อการเลือกของเรา

8. ประสบการณ์และนิสัย (Experience and Habit) ในฐานะของผู้รับสาร ผู้รับสารแต่ละคนพัฒนานิสัยการรับสารอันเป็นผลมาจากประสบการณ์ในการรับข่าวสารของเรา เราพัฒนาความชอบสื่อชนิดใดชนิดหนึ่ง รายการประเภทใดประเภทหนึ่ง ดังนั้นเราจึงเลือกใช้สื่อชนิดใดชนิดหนึ่ง สนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ตีความหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง และเลือกจดจำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ส่วน ชวัญเรือน กิติวัฒน์ (2531, หน้า 23-26) มีความเห็นว่า ปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีการเปิดรับข่าวสารที่แตกต่างกันคือ

1. ปัจจัยด้านบุคลิกภาพและจิตวิทยาส่วนบุคคล มีแนวคิดที่คนเราแต่ละคนมีความแตกต่างเฉพาะตัวบุคคลอย่างมากในด้านโครงสร้างทางจิตวิทยาส่วนบุคคล ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากลักษณะการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน การดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างไม่เหมือนกัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อระดับสติปัญญา ความคิด ทศนคติ ตลอดจนกระบวนการของการรับรู้ การสนใจ

2. ปัจจัยด้านสภาพความสัมพันธ์ทางสังคม เนื่องจากคนเรามักจะยึดติดกับกลุ่มสังคมที่ตนสังกัดอยู่เป็นกลุ่มอ้างอิง (Reference Group) ในการตัดสินใจที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมใด ๆ ก็ตาม นั่นคือ มักจะคล้อยตามกลุ่มในแง่ความคิด ทศนคติ และพฤติกรรมเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม

3. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมนอกระบบการสื่อสาร เชื่อว่าลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ ทำให้เกิดความคล้อยคลึงของการเปิดรับเนื้อหาของการสื่อสาร รวมถึงการตอบสนองต่อเนื้อหาดังกล่าวไม่แตกต่างกันด้วย

นอกจากนี้ วิลเบอร์ ชแรมม์ (Wilbur Schramm, 1973, p.121-122) ยังได้ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกรับข่าวสารของบุคคลดังนี้

1. ประสบการณ์ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้รับส่งสารแสวงหาข่าวสารที่แตกต่างกัน
2. การประเมินสาระประโยชน์ของข่าวสารที่ผู้รับสารแสวงหาเพื่อตอบสนอง จุดประสงค์ของตนอย่างหนึ่งอย่างใด
3. ภูมิหลังที่แตกต่างกันทำให้บุคคลมีความสนใจแตกต่างกัน
4. การศึกษาและสภาพแวดล้อมทำให้มีความแตกต่างในพฤติกรรมการเลือก รับสาร

5. ความสามารถในการรับสาร ซึ่งเกี่ยวกับสภาพร่างกายและจิตใจที่ทำให้ พฤติกรรมการเปิดรับสารแตกต่างกัน

6. บุคลิกภาพ ทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การโน้มน้าวใจ และ พฤติกรรมของผู้รับสาร

7. อารมณ์ สภาพทางอารมณ์ของผู้รับสาร จะทำให้เข้าใจความหมายของ ข่าวสาร หรือ อาจเป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจความหมายของข่าวสารได้

8. ทัศนคติ จะเป็นตัวกำหนดท่าทีของการรับและตอบสนองต่อสิ่งเร้า หรือ ข่าวสารที่ได้พบเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารนั้น

วิลเบอร์ ชแรมม์ (Wilbur Scharm) กล่าวถึงหลักการทั่วไปของการเลือกความสำคัญของข่าวสารว่าขึ้นอยู่กับการใช้ความพยายามน้อยที่สุด (Least effect) และผลที่จะได้ (Promise of reward) ซึ่งอยู่ในรูปของสูตรการเลือกรับข่าวสารดังนี้

$$\text{การเลือกรับข่าวสาร} = \frac{\text{สิ่งตอบแทนที่คาดหวัง}}{\text{ความพยายามที่ต้องใช้}}$$

จากสูตรนี้จะเห็นได้ว่า คนเรามีแนวโน้มที่จะเปิดรับข่าวสารที่ใช้ความพยายามน้อย เช่น ข่าวสารต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้ตัว สามารถเลือกรับได้ง่ายและมีสารประโยชน์

ต่อตนเอง ในการเลือกนั้นอาจมีสาเหตุอื่น ๆ อีก เช่น ประสบการณ์ต่างกัน ความสามารถในการประเมินสาระประโยชน์ของข่าวสาร ตลอดจนสถานะทางสังคมและจิตใจของแต่ละคนด้วย

สำหรับความหมายของการเปิดรับข่าวสารนั้น แซมมวล เบคเกอร์ (Samuel L. Becker, 1972) ได้ให้ความหมายของการเปิดรับข่าวสารโดยจำแนกตามพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารคือ

1. การแสวงหาข้อมูล (Information Seeking) กล่าวคือ บุคคลที่จะแสวงหา ข้อมูลเมื่อต้องการให้มีความคล้ายคลึงกับบุคคลอื่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือเรื่องทั่ว ๆ ไป

2. การเปิดรับข้อมูล (Information Receptivity) กล่าวคือ บุคคลจะเปิดรับ ข่าวสารเพื่อทราบข้อมูลที่ตนเองสนใจ อยากรู้ สนใจ หากมีข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับตนเองก็จะให้ความเอาใจใส่อ่านหรือดูหรือฟังเป็นพิเศษ

3. การเปิดรับประสบการณ์ (Experience Receptivity) กล่าวคือ บุคคลที่จะเปิดรับข่าวสารเพราะต้องการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเพื่อผ่อนคลายอารมณ์

สำหรับเหตุผลในการที่มนุษย์เลือกสนใจหรือตั้งใจรับข่าวสารอย่างไรจากสื่อใดนั้นมีนักวิชาการหลายท่านที่มีความเห็นสอดคล้องกันดังนี้

ไฟรด์สัน (Friedson) โรเลย์ (Riley) และฟลาวเวอร์แมน (Flowerman, 1951) มีความเห็นแนวเดียวกันว่า แรงจูงใจที่ต้องการเป็นที่ยอมรับของสมาชิก ภายในสังคมจะเป็นสิ่งที่ช่วยกำหนดความสนใจเปิดรับสื่อจากสื่อต่าง ๆ ก็เพื่อตอบสนองความต้องการของตน ซึ่งปรากฏการณ์นี้ เมอร์ตัน (Merton) ไรท์ (Wright) และวาบเลส (Waples) เรียกว่า "พฤติกรรมในการแสวงหาข่าวสาร" นักวิชาการเหล่านี้มีความเห็นตรงกันว่า ผู้รับข่าวสารจะเลือกรับข่าวสารจากสื่อใดนั้นย่อมเป็นไปตามบทบาทและสถานภาพทางสังคมของผู้รับสารก็เพื่อนำไปเป็นหัวข้อในการสนทนาซึ่งจะทำให้ผู้รับสารรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

ในเรื่องของวัตถุประสงค์ของการเลือกรับข่าวสาร หรือการบริโภคข่าวสารของผู้รับสารนั้น สรุพงษ์ โสธนะเสถียร ก็ได้จำแนกวัตถุประสงค์ของการเลือกเปิดรับข่าวสารไว้ 4 ประการ คือ (สรุพงษ์ โสธนะเสถียร, 2533, หน้า 40-44)

1. เพื่อการรับรู้ (Cognition) คือผู้รับสารต้องการสารสนเทศ (Information) เพื่อสนองต่อความต้องการและความอยากรู้

2. เพื่อความหลากหลาย (Diversions) เช่น การเปิดรับสื่อเพื่อแสวงหาความ เร้าใจ ตื่นเต้น สนุกสนาน รวมทั้งการพักผ่อน

3. เพื่ออรรถประโยชน์ทางสังคม (Social Utility) หมายถึง การต้องการสร้างความคุ้นเคย หรือการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เช่นการใช้ภาษาร่วมสมัย เพื่อหลีกเลี่ยงงานประจำหรือหลีกเลี่ยงคนรอบข้าง

4. การผละสังคัม (Withdrawal) เป็นการเปิดรับสื่อหรือเข้าหาสื่อ เพื่อ หลีกเลี่ยงงานประจำหรือหลีกเลี่ยงคนรอบข้าง

แม็คคอมบ์ และ เบคเกอร์ (McCombs and Becker, 1979, p. 51-52) ได้ให้แนวคิดที่ว่า โดยทั่วไปบุคคลแต่ละคนมีการเปิดรับข่าวสาร หรือการเปิดรับสื่อ เพื่อตอบสนองความต้องการ 4 ประการคือ

1. เพื่อให้เรียนรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ (Surveillance) บุคคลสามารถติดตามความเคลื่อนไหวและสังเกตเหตุการณ์ต่าง ๆ รอบตัวจากการเปิดรับข่าวสาร ทำให้คนเป็นที่ทันเหตุการณ์ทันสมัย

2. เพื่อการตัดสินใจ (Decision) การเปิดรับข่าวสารทำให้บุคคลสามารถกำหนดความเห็นของตนต่อสภาวะ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ รอบตัว เพื่อการตัดสินใจโดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องชีวิตประจำวัน

3. เพื่อพูดคุยสนทนา (Discussion) บุคคลสามารถนำข้อมูลข่าวสารที่ได้รับไปใช้ในการพูดคุยกับผู้อื่นได้

4. เพื่อการมีส่วนร่วม (Participation) เพื่อรับรู้และมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ความเป็นไปต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมรอบ ๆ ตัว

อย่างไรก็ตามแม้ว่าบุคคลจะมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารที่แตกต่างกัน มีวัตถุประสงค์ในการเปิดรับข่าวสารที่แตกต่างกัน และมีความต้องการในการเปิดรับข่าวสารที่แตกต่างกันนั้น แต่โดยทั่วไปแล้วบุคคลจะทำการเปิดรับข่าวสารอยู่ 3 ลักษณะ (ดวงฤทัย พงศ์ไพฑูริย์, 2544, หน้า 13-14) คือ

1. การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน โดยผู้รับสารมีความคาดหวังจากสื่อมวลชนว่า การบริโภคข่าวสารจากสื่อมวลชนจะช่วยตอบสนองความต้องการของเขาได้ ซึ่งจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือเปลี่ยนลักษณะนิสัย เปลี่ยนพฤติกรรมบางอย่างได้โดยการเลือกบริโภคสื่อมวลชนนั้นจะขึ้นอยู่กับความต้องการ หรือแรงจูงใจของผู้รับสารเอง เพราะบุคคลแต่ละคนย่อมมีวัตถุประสงค์และความตั้งใจในการใช้ประโยชน์แตกต่างกันไป

2. การเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคล โดยสื่อบุคคล หมายถึง ตัวบุคคลผู้ที่นำข่าวสารจากบุคคลหนึ่ง ไปยังอีกบุคคลหนึ่ง โดยอาศัยการติดต่อระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) ที่จะมีปฏิกริยาโต้ตอบระหว่างกันโรเจอร์สและชูเมกเกอร์ (Rogers and Shoemaker, 1971, p.101) กล่าวว่าในกรณีที่ต้องการให้บุคคลใดเกิดการยอมรับสารนั้นควรที่จะใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล โดยใช้สื่อบุคคลเป็นผู้เผยแพร่ข่าวสาร สื่อบุคคลนี้จะมีประโยชน์อย่างมากในกรณีที่ผู้ส่งสารหวังผลให้ผู้รับสารมีความเข้าใจกระจ่างชัดเจนและตัดสินใจรับสารได้อย่างมั่นใจยิ่งขึ้น ซึ่งการสื่อสารระหว่างบุคคลนี้สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้ (เสถียร เศษประทับ, 2525, หน้า 45)

1. การติดต่อโดยตรง (Direct Contact) เป็นการเผยแพร่ข่าวสารเพื่อสร้างความ เข้าใจ หรือชักจูงโน้มน้าวใจกับประชาชนโดยตรง

2. การติดต่อโดยกลุ่ม (Group Contact of Community Public) โดยกลุ่มจะมีอิทธิพลต่อบุคคลส่วนรวม ช่วยให้การสื่อสารของบุคคลบรรลุเป้าหมายได้เพราะเมื่อกลุ่มมีความสนใจมุ่งไปในทิศทางใด บุคคลส่วนใหญ่ในกลุ่มก็จะมี ความสนใจในทางนั้นด้วย

3. การเปิดรับข่าวสารจากสื่อเฉพาะกิจ โดยสื่อเฉพาะกิจ หมายถึง สื่อที่ถูกผลิตขึ้นมา โดยมีเนื้อหาสาระที่เฉพาะเจาะจงและมีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ที่ผู้รับสารเฉพาะกลุ่ม (ประมะ สตะเวทิน 2532, หน้า 99 อ้างถึงใน เกศินี จุฑาวิจิตร, 2540, หน้า 135) ตัวอย่างของ สื่อเฉพาะกิจ เช่น จุลสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ โบปลิว คู่มือ นิทรรศการ เป็นต้น ดังนั้น การเปิดรับข่าวสารจากสื่อ เฉพาะกิจนี้ ผู้รับสารจะได้รับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้เฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเฉพาะเจาะจง

จากแนวความคิดเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารนี้ จะเห็นได้ว่าข่าวสารเป็นปัจจัยสำคัญ ในการนำมาประกอบการตัดสินใจของบุคคล ยิ่งบุคคลเกิดความไม่แน่ใจเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มากเท่าใดบุคคลย่อมต้องการเปิดรับข่าวสารมากขึ้นเท่านั้น โดยไม่จำกัดว่าจะทำการเปิดรับ ข่าวสารจากสื่อใด ไม่ว่าจะเป็น สื่อมวลชน สื่อบุคคล หรือสื่อเฉพาะกิจ แต่ทั้งนี้บุคคลจะทำการ เปิดรับข่าวสารเฉพาะเรื่องที่ตนให้ความสนใจเท่านั้นเนื่องจากข่าวสารในปัจจุบันมีมากเกินไปที่ ผู้รับสารจะรับไว้ทั้งหมดได้ จึงทำให้เกิดกระบวนการเลือกรับข่าวสารขึ้น อย่างไรก็ตามบุคคล แต่ ละคนก็จะมีเกณฑ์ในการเลือกรับข่าวสารที่แตกต่างกันตามลักษณะส่วนบุคคล, สภาพแวดล้อมใน สังคมนั้น ๆ และวัตถุประสงค์หรือความต้องการที่จะเปิดรับข่าวสารของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน ย่อมทำให้มีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารที่แตกต่างกันได้ด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

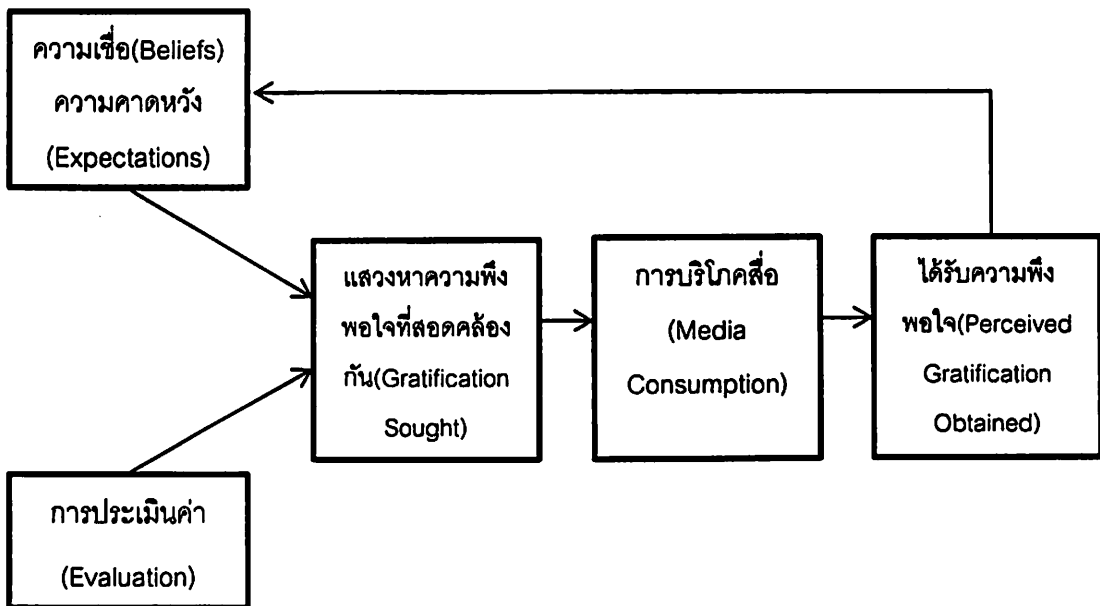
โวลแมน (Wolman, 1973 อ้างถึงใน วลัย จิตสมุทร, 2551, หน้า 32) กล่าวว่า ความพึง พอใจ Satisfaction เป็นความรู้สึก (feeling) ของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งความรู้สึกพอใจจะ เกิดขึ้นต่อเมื่อบุคคลนั้นได้รับในสิ่งที่ตนต้องการ ได้รับความสำเร็จตามความมุ่งหมาย หรือเป็นไป ตามเป้าหมายที่ตนเองต้องการ ซึ่งระดับความพึงพอใจจะแตกต่างกัน ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือ องค์ประกอบที่ต่างกันแล้วแต่บุคคลตามความแปรปรวนของการตอบสนองของความพึงพอใจ ซึ่งมี พื้นฐานองค์ประกอบที่ซับซ้อนลักษณะความพึงพอใจจะแสดงออกในรูปแบบของอารมณ์ ซึ่งจาก การศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวกับความพึงพอใจ พบว่า มักมีการพิจารณาความพึงพอใจในแง่ทัศนคติ แรงจูงใจ ความคาดหวังและการได้รับรางวัลและความสมดุลทางอารมณ์ เป็นต้น

เรย์เบิร์นและพาล์มกรีน (Rayburn and palm green อ้างถึงใน พัทธิยา ประเทศรัตน์ , 2549, หน้า 20) ได้ร่วมกันศึกษาการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจโดยสร้างแบบจำลอง ขึ้นมาเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ตามแนวคิดนี้ เรียกว่า Expectancy-Value โดย กำหนดรูปแบบดังนี้

ข่าวสารจากสื่อมวลชน มิได้มีอิทธิพลกับผู้รับสารเสมอไป ผู้รับสารต่างหากที่เป็นตัวกำหนดอิทธิพลของข่าวสาร ถ้าผู้รับสารไม่แสวงหา ไม่เปิดรับข้อมูลข่าวสาร หรือไม่ใช้ประโยชน์จากข่าวสาร ข่าวสารนั้นก็ไม่มีประโยชน์อะไรต่อผู้รับสาร ข่าวสารนั้นจะมีอิทธิพลก็ต่อเมื่อผู้รับสารเปิดรับหรือใช้ข่าวสารนั้น เพื่อสนองความพึงพอใจของตน เช่นเป็นคนทันสมัย เพื่อความรู้หรือเพื่อความบันเทิง โดยผู้รับสารมิใช่ผู้ถูกป้อนข่าวสารหรือเฉื่อยชาคอยแต่รับข่าวสารเท่านั้น แต่เป็นผู้มีความกระตือรือร้น มีบทบาทในการแสวงหา หลีกเลี้ยง หรือทำการเลือกสรรที่จะเปิดรับข่าวสารต่างๆ ตามความพึงพอใจของตนเอง (พีระ จิโรโสภณ, 2531 หน้า 437)

ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และพึงพอใจ เป็นการศึกษาที่เน้นเรื่องความสำคัญของผู้รับสาร ในฐานะผู้กระทำการสื่อสาร โดยมีความเชื่อว่าผู้รับสารเป็นผู้กำหนดว่า ตนเองต้องการอะไร และสารอะไรจึงจะตอบสนองความพึงพอใจของตนเองได้ ดังนั้นผู้รับสารจะเป็นผู้เลือกรับใช้สื่อต่างๆ และเลือกรับสารเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง แนวคิดหลักของการวิเคราะห์การใช้ความพึงพอใจของผู้รับสารที่มีต่อสื่อ โดยส่วนใหญ่ในการเปิดรับสารของผู้รับสารนั้น มนุษย์มีความตั้งใจที่จะแสวงหาข่าวสาร เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในทางใดทางหนึ่ง ดังนั้น เมื่อมีความตั้งใจที่แน่นอน การเข้าถึงสื่อจึงไม่ใช่กิจกรรมที่กระทำอย่างไร้เป้าหมาย หากเป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์อย่างแน่นอน หรือเรียกว่า Goal-oriented Activity) โดยที่ผู้รับสารเป็นผู้แสวงหาและเลือกใช้สื่อต่างๆ ที่มีอยู่ ซึ่งทิศทางที่บุคคลเลือกแสวงหาและใช้สื่อประเภทใดนั้นเกิดจากความต้องการของบุคคลเป็นปฐมเหตุ จากนั้นความต้องการดังกล่าวจะถูกแปรมาเป็นแรงจูงใจ (Motivation) ที่ผลักดันให้บุคคลเคลื่อนไหวเข้าหากการใช้สื่อประเภทต่างๆ (กาญจนา แก้วเทพ, 2547, หน้า 41)

ภาพประกอบที่ 2.1 แบบจำลองความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆหรือ Expectancy Value
ที่มา: Rayburn and palm green (อ้างถึงใน พัทธิยา ประเทศรัตน์, 2549, หน้า 20)

Wenner (อ้างถึงในนิลาวัฒน์ พาณิชย์รุ่งเรือง, 2540, หน้า 69) ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับความพึงพอใจในการบริโภคข่าวสาร (News Gratifications) โดยได้รวบรวมผลงานวิจัยที่มีผู้ทำไว้มากมายแล้วสร้างออกมาเป็นแผนที่แสดงความพึงพอใจในการบริโภคสื่อข่าวสาร (Media News Gratifications) แบ่งความพึงพอใจออกเป็น 4 กลุ่ม

1. **Orientalional Gratifications** หมายถึง การใช้ข่าวสารเพื่อประโยชน์ทางด้านข้อมูลเพื่อการอ้างอิง และเพื่อเป็นแรงเสริมย้ำความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคม รูปแบบของความต้องการที่แสดงออกมา ได้แก่ การติดตามข่าวสาร (Surveillance) การได้มาซึ่งข้อมูลเพื่อช่วยในการตัดสินใจ (Decisional Utility) หรือเพื่อช่วยในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Vote Gratifications)

2. **Social Gratifications** เป็นการใช้ข่าวสารเพื่อเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลเกี่ยวกับสังคมซึ่งรับรู้จากข่าวสาร เข้ากับเครือข่ายส่วนบุคคลของปัจเจกชนเช่น การนำข้อมูลไปใช้ในการสนทนากับผู้อื่นใช้เป็นข้อมูลเพื่อการชักจูง เป็นต้น

3. **Para- Social Gratifications** หมายถึง กระบวนการใช้ประโยชน์ข่าวสารเพื่อดำรงเอกลักษณ์ของบุคคล หรือเพื่อการอ้างอิงผ่านตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสื่อ หรือปรากฏในเนื้อหาของสื่อ เช่นการยึดถือหรือความชื่นชมผู้อ่านข่าว เป็นแบบอย่างในทางพฤติกรรม เป็นต้น

4. Para-Oriental Gratifications หมายถึง กระบวนการใช้ข่าวสารเพื่อประโยชน์ในการลด หรือผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์ หรือเพื่อปกป้องตัวเอง เช่น เป็นการใช้เวลาให้หมดไปเพื่อความเพลิดเพลินความสนุกสนาน เพื่อหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่พอใจอย่างอื่น เป็นต้น แมคคอมบ และเบคเกอร์ (McComb and Becker, 1979, p.221) ได้กล่าวไว้ในเรื่องของ การใช้สื่อเพื่อสนองความพึงพอใจและความต้องการว่า

1. เพื่อต้องการข้อมูลในการพูดคุยหรือสนทนา (Discussion) การเปิดรับสื่อมวลชนทำให้บุคคลมีข้อมูลที่จะนำไปใช้พูดคุย หรือสนทนากับบุคคลอื่น

2. เพื่อต้องการมีส่วนร่วม (Participating) ในเหตุการณ์

3. เพื่อเสริมความเห็น หรือสนับสนุนการตัดสินใจที่ได้ทำไปแล้ว (Reinforcement)

4. เพื่อความบันเทิง (Entertainment) เพื่อความเพลิดเพลิน รวมทั้งผ่อนคลายอารมณ์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า พึงพอใจ หมายถึง รัก ชอบใจ และพึงใจ หมายถึง พอใจ ชอบใจ ทศนคติทางบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นความรู้สึกหรือทัศนคติที่ดี

นักวิชาการหลายคนให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ดังต่อไปนี้ คำว่า "ความพึงพอใจ" ตรงกับภาษาอังกฤษว่า "satisfaction" มีความหมายโดยทั่วไปว่า "ระดับความรู้สึกในทางบวกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง" (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช , 2538 , หน้า 98)

ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ (2541, หน้า 81) กล่าวว่าความพึงพอใจ (satisfaction) หมายถึง ความรู้สึกที่ดีของบุคคลที่ได้รับการตอบสนองเมื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในสิ่งที่ต้องการ และคาดหวัง ความพึงพอใจเป็นความชอบของแต่ละบุคคล

ซึ่งระดับความพึงพอใจของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกัน อาจเนื่องจากพื้นฐานทางการศึกษา ทางด้านเศรษฐกิจ และ สิ่งแวดล้อม

พิณ ทองพูน (2529 , หน้า 10 อ้างใน สถาพร สุดเสนาะ , 2543, หน้า 18) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึก รัก ชอบ ยินดี เต็มใจ หรือ มีเจตคติที่ดีของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความพึงพอใจ จะเกิดขึ้นเมื่อได้รับผลตอบสนองความต้องการทั้งทางด้านวัตถุ และ จิตใจ

ชรีณี เดชจินดา (2532, อ้างถึงใน ขวลิต ปานมาก , 2548 , หน้า 18) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ หรือ พอใจต่อสิ่งใด หรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องความรู้สึกพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการของบุคคลได้รับการตอบสนอง หรือ บรรลุจุดมุ่งหมายในระดับหนึ่ง ความรู้สึก ดังกล่าวจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้น หากความต้องการหรือจุดมุ่งหมายนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง

จากแนวคิดความพึงพอใจข้างต้น ผู้วิจัยจะนำมาใช้เป็นกรอบการวิจัยครั้งนี้ โดยเน้นศึกษาความพึงพอใจของผู้อ่านหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เพื่อสะท้อนพฤติกรรม และความพึงพอใจ ของกลุ่มประชากร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อดิศร กล้าเซาว์ (2558) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับข่าวอาชญากรรมที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้เข้าชมหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ออนไลน์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 275 คน คิดเป็นร้อยละ 68.8 มีอายุ 20-29 ปี จำนวน 177 คน คิดเป็นร้อยละ 44.2 เป็นนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 41.0 มีรายได้ 5,001-10,000 บาท จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 38.2 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 258 คน คิดเป็นร้อยละ 64.5

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวอาชญากรรมหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ออนไลน์ นานๆ ที่ จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 35.5 มีระยะเวลาโดยเฉลี่ยในการเข้าอ่านหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ออนไลน์ น้อยกว่า 1 ชั่วโมง จำนวน 328 คน คิดเป็นร้อยละ 82.0 ใช้อุปกรณ์ในการเปิดรับหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ออนไลน์ คือ โทรศัพท์สมาร์ทโฟน มีความถี่ 231 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 40.8 เปิดรับหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ออนไลน์ ที่บ้าน มีความถี่ 212 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 33.8

ความพึงพอใจของผู้เข้าชมข่าวอาชญากรรมบนเว็บไซต์หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ออนไลน์ ภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 3.74 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีข่าวอาชญากรรมจากทั่วประเทศให้อ่าน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.79 รองลงมา ได้แก่ รูปภาพและคลิปวิดีโอ มีความเหมาะสมชัดเจน มีค่าเฉลี่ย 3.77 มีการนำเสนอข่าวอาชญากรรมละเอียด ครบถ้วน มีค่าเฉลี่ย 3.76 ข่าวอาชญากรรม มีความรวดเร็ว มีค่าเฉลี่ย 3.75 เนื้อหา ข้อเท็จจริง มีความถูกต้อง มีค่าเฉลี่ย 3.74 การพาดหัวข่าวอาชญากรรมน่าสนใจ มีค่าเฉลี่ย 3.72 ข่าวถูกนำออกไปแชร์ในโซเชียลเน็ตเวิร์ค มีค่าเฉลี่ย 3.72 และหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ออนไลน์ มีจรรยาบรรณ และจริยธรรมความในการทำเสนอข่าวเกี่ยวกับเด็กและสตรี มีค่าเฉลี่ย 3.68

จากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เข้าชมข่าวอาชญากรรมบนเว็บไซต์หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ออนไลน์ ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระดับการศึกษาแตกต่างกันมีผลต่อความพึงพอใจข่าวอาชญากรรมบนเว็บไซต์หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ออนไลน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

2. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวอาชญากรรมบนเว็บไซต์หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ออนไลน์ แตกต่างกันมีผลต่อความพึงพอใจของผู้เข้าชมข่าวอาชญากรรมบนเว็บไซต์หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ออนไลน์ แตกต่างกัน

ชัยบรรณวิชา รูปคม (2558) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมและความพึงพอใจในการเปิดรับชมข่าวภาคเที่ยง สถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ชมรับชมข่าวภาคเที่ยง สถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ นานๆ ครั้ง (1 - 2 วัน/สัปดาห์) มีระยะเวลาในการรับชมข่าวภาคเที่ยง สถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ ประมาณ 15 - 30 นาที รับชมและทำงานไปด้วย ผ่านสื่อโทรทัศน์ ร่วมกับคนในครอบครัว โดยรับชมที่บ้าน และมีวัตถุประสงค์ เพื่อติดตามข่าวสารบ้านเมือง สำหรับความพึงพอใจของผู้ชมที่มีต่อการรับชมข่าวภาคเที่ยง สถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้งหมด โดยอันดับที่หนึ่ง คือ ด้านบุคลิกภาพของผู้ประกาศข่าว รองลงมา คือ ด้านช่วงเวลาและการออกอากาศ ด้านคุณภาพข่าว และด้านเทคนิคการออกอากาศ

การทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันมีพฤติกรรมการเปิดรับชมข่าวภาคเที่ยง สถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ ต่างกัน ยกเว้นด้านวัตถุประสงค์ในการรับชมที่ไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนลักษณะประชากรศาสตร์ของผู้ชม ซึ่งประกอบด้วย เพศ และอาชีพที่ต่างกันมีผลต่อความพึงพอใจต่อข่าวภาคเที่ยง สถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนอายุ การศึกษา และรายได้ โดยภาพรวมมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน และพฤติกรรมการเปิดรับชมรายการข่าวภาคเที่ยง สถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ ที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ชมในทุกๆ ด้าน

ข้อเสนอแนะ : ควรเพิ่มในด้านเทคนิคการออกอากาศ โดยเฉพาะเกี่ยวกับอุปกรณ์และฉากให้ทันสมัย รวมไปถึงภาพกราฟฟิกต่างๆ ด้วย เพื่อดึงดูดความสนใจผู้ชมและควรเพิ่มข่าวในเชิงลึกมากยิ่งขึ้น

วรรณ เมตไตรพันธ์ (2554) ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นและความคาดหวังของผู้อ่านต่อการรายงานข่าวอาชญากรรมเกี่ยวกับความรุนแรงต่อสตรีในหนังสือพิมพ์รายวัน

ผลจากการศึกษาพบว่า การนำเสนอข่าวอาชญากรรมเกี่ยวกับความรุนแรงต่อสตรีในปัจจุบันยังมีความไม่เหมาะสม โดยเฉพาะพาดหัวข่าว และความนำข่าวที่ใช้ภาษาที่สื่อถึงความรุนแรง เช่น ใจที่นรก และนำเสนอประเด็นเรื่องเพศอย่างเด่นชัด ขณะที่ภาพข่าวมีการนำเสนอภาพศพในระยะใกล้ และภาพข่าวที่นำเสนอใบหน้าของเหยื่อจะมีความไม่เหมาะสมมากกว่าภาพข่าวแบบอื่น โดยกลุ่มนักสิทธิมนุษยชนมีความเห็นว่าหนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญต่อการนำเสนอ

เพียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียว และบรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมากเกินไป ซึ่งการนำเสนอข่าวอย่างไม่เหมาะสมอาจส่งผลทำให้เกิดการเลียนแบบ และสร้างมายาคติที่ผิดให้สังคม อย่างไรก็ตามผลการศึกษาในครั้งนี้ไม่สามารถชี้ได้ว่าการนำเสนอความรุนแรงในข่าวอาชญากรรมเกี่ยวกับความรุนแรงต่อสตรีจะส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้รับสารอย่างแท้จริงหรือไม่

ด้านความคาดหวังต่อการรายงานข่าวอาชญากรรมเกี่ยวกับความรุนแรงต่อสตรี ผลการศึกษาพบว่า หนังสือพิมพ์ควรพัฒนารูปแบบการนำเสนอให้มีความหลากหลายทางข้อมูลมากขึ้นกว่าในปัจจุบันที่มุ่งเน้นการนำเสนอรายละเอียดของเหตุการณ์ โดยรูปแบบที่จะถูกพัฒนาขึ้นควรมีลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนรูปแบบการรายงานข่าวอาชญากรรมทั่วไป คือ นำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น รวมถึงให้ข้อมูลแนวทางการจับกุม ผู้ก่อเหตุ สอดแทรกการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย และสิทธิของสตรี โดยรูปแบบการนำเสนอไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปแบบข่าวเสมอไปอาจปรับเปลี่ยนเป็นการนำเสนอในแง่สารคดีเคี้ยวข่าว หรือ บทความ บทวิเคราะห์ในโอกาสที่อำนวย ขณะที่การใช้คำหรือสมญานาม แม้จะผิดหลักการนำเสนอ แต่มีส่วนในการช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจข่าวที่นำเสนอมากยิ่งขึ้น

ขณะเดียวกันหนังสือพิมพ์ควรมีการเสริมบทบาทในการทำหน้าที่ของตนเอง นอกจากการรายงานเหตุการณ์ให้สังคมรับทราบแล้ว หนังสือพิมพ์ยังควรให้ความรู้ และช่วยเหลือสังคม ซึ่งเป็นหน้าที่ซึ่งสอดคล้องตามบทบาทของสื่อมวลชนภายใต้ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (The Social Responsibility Theory) โดยการทำงานของสื่อควรอยู่ภายใต้แนวทางการทำงานที่เหมาะสมต่อสังคม ตามแนวคิดด้านโครงสร้างของกรอบการปฏิบัติงานของสื่อ (A framework of principle for media assessment) คือ การทำหน้าที่ของสื่อต้องมีอิสระ มีความยุติธรรม และสอดคล้องกับวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังคงทำหน้าที่ในการควบคุมตามแนวทางต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมภายในองค์กร การควบคุมโดยสภาวิชาชีพ หรือการควบคุมในแง่ของกฎหมาย และควรมีการจัดทำแนวทางการนำเสนอที่เป็นรูปธรรมสำหรับการกำหนดแนวทางการนำเสนอข่าวที่พึงประสงค์

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาความแตกต่างทางความคิดเห็นและความคาดหวังต่อการรายงานข่าวอาชญากรรมเกี่ยวกับความรุนแรงต่อสตรีของกลุ่มผู้อ่าน ตามลักษณะทางประชากรศาสตร์และประเภทหนังสือพิมพ์ที่เปิดรับแล้ว พบว่า 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสบการณ์ของผู้อ่าน และภูมิหลังของครอบครัว จะเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับความคิดเห็น และความคาดหวังต่อการรายงานข่าวอาชญากรรมเกี่ยวกับความรุนแรงต่อสตรีในหนังสือพิมพ์รายวันมากกว่าปัจจัยอื่นๆ

อย่างไรก็ตามในการพัฒนาการรายงานข่าวอาชญากรรมเกี่ยวกับความรุนแรงต่อสตรีให้ประสบผลสัมฤทธิ์นอกจากรองคกรหนังสือพิมพ์ บรรณาธิการ และผู้สื่อข่าวแล้ว ผู้อ่านถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีพลังมากที่สุดในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงการรายงานข่าวอาชญากรรมเกี่ยวกับความรุนแรงต่อสตรีให้พึงประสงค์ ดังนั้นการจะพัฒนาการรายงานข่าวอาชญากรรมเกี่ยวกับความรุนแรงต่อสตรีจึงมีความจำเป็นที่ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย

เจตน์ตนา เมืองลือ (2553) ศึกษาเรื่อง ความเชื่อถือการเสนอข่าวอาชญากรรมในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐของผู้อ่านในเขตเทศบาลเชียงใหม่ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

สมาชิกผู้อ่านหนังสือพิมพ์ไทยรัฐร้อยละ 52 เป็นเพศหญิง มีอายุการเป็นสมาชิกโดยเฉลี่ย 4 ปี และมีผู้ที่บอกรับเป็นสมาชิกนานที่สุด 16 ปี 8 เดือน จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 32.5 และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อนุปริญญาหรือเทียบเท่าร้อยละ 28.4 สมาชิกผู้อ่านประกอบอาชีพค้าขายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30.8 รองลงไปคือทำงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 22.5 เป็นข้าราชการบำนาญ นักศึกษาหรือแม่บ้าน ร้อยละ 22.5 และสมาชิกมีรายได้เฉลี่ย 12,254 บาทต่อเดือน

สมาชิคนิยมอ่านข่าวในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐไม่เจาะจงเวลาและอ่านในตอนเช้า (ร้อยละ 31.9 และ 23.7 ตามลำดับ) โดยข่าวที่สมาชิกรับชอบอ่านคือข่าวการเมือง (ร้อยละ 26.6) รองลงมาคือ ข่าวอาชญากรรม (ร้อยละ 19.5) และข่าวบันเทิง (ร้อยละ 18.3) ในภาพรวมสมาชิกรับส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 76.3 ชอบข่าวอาชญากรรมในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐในระดับปานกลาง และร้อยละ 71.0 ไม่เคยเปรียบเทียบข่าวอาชญากรรมของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐกับหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น นอกจากนั้นยังพบว่าสมาชิกรับเกินครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 55.0) ระบุว่าการนำเสนอภาพผู้หญิงสวมชุดว่ายน้ำในฉบับวันอาทิตย์ของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ไม่มีผลต่อความเชื่อถือการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

ผลการศึกษาความเชื่อถือการนำเสนอข่าวอาชญากรรมในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ของทั้ง 9 ข่าว พบว่าในภาพรวมสมาชิกรับผู้อ่านหนังสือพิมพ์ไทยรัฐในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ให้ความเชื่อถือการนำเสนอข่าวในระดับปานกลาง (5.23 คะแนน จากคะแนนเต็ม 7 คะแนน) โดยให้ความเชื่อถือมากในด้านการนำเสนอข่าวด้วยความจริงได้คะแนนความเชื่อถือสูงกว่าด้านอื่นๆ (5.54 คะแนน) รองลงมาคือด้านการเสนอข่าวด้วยความมีอิสระปราศจากการครอบงำ (5.52 คะแนน) และให้ความเชื่อถือปานกลางในด้านการเสนอข่าวด้วยความถูกต้อง (5.30 คะแนน) การเสนอข่าวด้วยความเป็นกลาง (5.34 คะแนน) การเสนอข่าวด้วยความกระจ่างชัด (5.11 คะแนน) และการยึดมั่นในความดีงามของวิชาชีพ (4.93 คะแนน) อย่างไรก็ตามสมาชิกรับผู้อ่านได้ให้ความเชื่อถือในด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น (4.48 คะแนน)